

HERGER Csabáné
habilitált egyetemi docens
PTE ÁJK

DOI: 10.15170/DIKE.2018.02.01.03

A Pécsi Közjegyzői Kamara 1938 és 1945 között

The Notary Chamber of Pécs between 1938 and 1945

The writings of the Notary Chamber of Pécs are important documents of the epoch between 1938 and 1945. In particular, the word-for-word reports of the annual ordinary general meetings reveal the reactions of the highly educated chamber members to the historical and political changes. It is also important for legal historians to study the outlawry in the 2nd half of the Horthy era and to consider the following questions: Which rhetorical methods were used in the chamber accounts? What was the opinion of the royal notaries ("the wards of the constitutional state") about the violation of equality under the law? Did the outlawry have an impact on the membership in the chamber? If so, how did the royal notaries evaluate these changes? The report of the annual ordinary general meetings began every year with the opening speech of the chamber president, Béla Angyal. Surprisingly Angyal analyzed the political changes instead of professional questions. In 1938 he spoke about the 900th jubilee of the death of King St. István and about the glory of his empire. In 1939 he rejoiced over the annexation of North Hungary (Felvidék) and Subcarpathia, which he called the "resurrection of Hungary" after the tragical peace treaty in Trianon 1920. In 1940 Angyal considered it necessary to celebrate the 20th jubilee of the governor's reign, who was honored as "Savior of Hungary sent by God" and achieved the annexation of East Hungary and a part of Transylvania. The general meeting began this year with a common "prayer". This so-called Magyar Hiszekegy ("I believe in one God, I believe in one mother country, I believe in the eternal godlike verity, I believe in the resurrection of Hungary") was not really a prayer, but more like a kitschy and chauvinist quatrain. In 1941 the main topic of the opening speech was the annexation of South Hungary and the chamber president blessed the "wise governor". In 1942 Angyal mourned for the son of the governor, the "young hero of the nation", who died in plane accident in the eastern front lines. In 1943 Angyal designated World War II (and unexpressed also the convention of Hungary with the Nazi Germany) "a fight against communism for Christianity". In 1944 the Notary Chamber of Pécs did not hold the general meeting, and finally in September 1945 the rhapsody of Angyal broke off. Neither in the opening speeches of the chamber president nor in the chamber reports can we find protest against the harm of the principle of equality before the law. The outlawry, especially the anti-Jewish statutes and orders were no problematic for the members at the general meetings or they simply remained quiet. When the number of the Jewish notaries was limited in the chambers, Angyal suggested the introduction of the notary identity card and in 1945, when he informed the membership that the notary of Mohács, Győző Krausz, did not return from the extermination camp, he did not use the word "unfortunately".

Keywords: notary chamber, anti-Jewish laws, violation of equality under the law, Horthy era

1. A kutatás kérdései és forrásai

A Pécsi Közjegyzői Kamara iratai fontos kordokumentumok. Különösen a kamara évi rendes közgyűléseinek szószerinti jegyzőkönyvei világítanak rá arra, hogy a köztörténeti illetve politikai eseményekre milyen módon reagáltak a kamara képzett, a korabeli társadalmi elithez tartozó tagjai. Az ún. *Horthy*-korszak második felének (1838 – 1945) jogkorlátozó illetve jogfosztó intézkedéseivel foglalkozó jogtörténész számára fontos az is, hogy az elnöki nyitó beszédben vagy a kamarai jelentésben milyen retorikai eszközöket használnak, hogy a magukat a jogállamiság biztosítékának tekintő királyi közjegyzők miként vélekedtek a jogegyenlőség sérelméről, hogy a kamara összetételére milyen hatást gyakorolt a jogkorlátozás és ezt hogyan értékelték a kamarai tagok. Az alábbi tanulmányban ezekre a kérdésekre a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltárában őrzött iratok segítségével keresem a választ.

2. A kamara évi rendes közgyűléseinek jegyzőkönyvei

2.1. A Szent István emlékév jegyében (1938)

Pátoszos hangú elnöki köszöntővel kezdődött a kamara Pécsen, 1938. szeptember 8-án tartott rendes közgyűlése, melyen *Angyal Béla* pécsi, *Barna Lajos* sásdi, *Berzsenyi László* keszthelyi, *Csempesz Dénes* letenyei, *Csonka Zenó* tabi, *Debreczeni Dezső* szigetvári, *Fehérvári Dezső* bajai, *Hanny Andor* lengyeltóti, *Kasza Sándor* marcali, *Keck László* siklói, *Kiss Elemér* pécsváradi, *Májay Dezső* kaposvári, *Mike Imre* nagyatádi, *Milassin Jenő* bajai, *Nozdroviczky Ferenc* gyönki, *Örley György* nagykanizsai, *Szakáts István* szekszárdi, *Szilléry Péter* pécsi, *Szlávi Kornél* mohácsi és *Várnay Ernő* csurgói királyi közjegyzők, továbbá *Siklói Tamás* pécsi királyi közjegyző-helyettes vett részt. *Angyal Béla* kamarai elnök¹ az igen tisztelt és kedves Kartásakat a *Szent István* év alkalmából köszöntötte, és az említett tagok jelenlétét a királyi közjegyzők családjában uralkodó otthonos összetartással és együttérzéssel magyarázta. *Angyal* ebbe a majdhogynem baráti-bajtársi viszonyrendszerbe természetesen azokat is beleértette, akik távolmaradásukat kimentették (*Csányi László* szekszárdi, *Hennyei László* igali, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Hirrmann Gyula* bácsalmási, *Kenderessy János* tamási, *Kollár Győző* szentlőrinci, *Krausz Győző* mohácsi, *Ivancsy István* paksi, *Mártonffy Bogdán* kaposvári, *Nemes József* bonyhádi, *Perger Elemér* dunaföldvári és *Tarajosy Sándor* bácsalmási királyi közjegyzők).²

A harmincegy oldalnyi jegyzőkönyvből mintegy hét oldalon³ az elnöki nyitóbeszéd található. Ebből másfél oldalon arról olvashatunk, hogy *Angyal* szerint „*milyen messzebató esemény*” *Szent István* király halálának 900 éves jubileumi ünneplése. A jogász kamarai elnök – a közgyűlések szokásos menetéhez képest – aránytalanul hosszú jogtörténeti elemzésbe kezdett: „*Ezen ünnepségek az egészművelt világ előtt dokumentálták, hogy hazánk megszentelt területén ezer éve lakik az államalkotó magyar nemzet. Országalapító Szent István királyunk működését számtalan újságcikk, különböző előadások s egyéb munkák kimerítően méltatták és érdem szerint értékelték. Minket jogászokat különösen azért érdekel Szent István működése mert tőle származnak első írott jogszabályaink. Az ilyen régi törvényeknek, jogszabályoknak ma már*

¹ *Sikabonyi Angyal Béla* a neves pécsi büntetőjogász professzor, *Angyal Pál* bátyja volt. Tíz éven át, 1934 és 1944 között volt a Pécsi Közjegyzői Kamara elnöke.

² MNL.BML.IX.705.340/1938.1.

³ MNL.BML.IX.705.340/1938.1–7.

csak történeti jelentőségük van ugyan, de azért nem érdektelen azokról röviden megemlékezni. Szent István <végezményeinek> két könyve ismeretes. Az első azokat az erkölcsi, kormányzati <tanácsokat>, <intelmeket> tartalmazza, amelyeket a király fiához intézett. A második részben túlnyomóan egyházi és büntető rendelkezések foglaltatnak, de abban némely magánjogi vonatkozású törvények is fellelhetők. Nem lesz talán érdektelen ezek közül egyes, mint közjegyzőket különösen érdeklő végezményeket ezúttal felemlíteni.” Az elnök az istváni dekrétumok tartalmi összefoglalását egy lelkes megjegyzéssel zárta: „Milyen érdekesek ezek az ezeréves ősi magyar jogszabályok!”⁴

Beszédének második eleme még kevésbé kapcsolódott a közjegyzői tevékenységhez. Szükségesnek tartotta, hogy megemlékezzen az 1938-ban Budapesten tartott eucharisztikus világtalálkozusról, „mely alkalommal sok külföldi fordult meg hazánkban, kik megismerve az itteni helyzetet, talán szintén közelebb ségítenek csonka hazánk feltámasztásához”⁵

Angyal – a Szent István év jelentőségének hangsúlyozásához képest – igen röviden tért ki az igazságügyi miniszter személyét érintő változásra (Lázár Andort a bársonyszékben Mikecz Ödön követte, aki eddig ugyanebben a minisztériumban államtitkárként tevékenykedett), majd tájékoztatta a megjelenteket, hogy Glánffy János debreceni királyi közjegyző halála következtében a megüresedett felsőházi tagságra rendes taggá Hanny Tódor kormányfőtanácsost, győri királyi közjegyzőt, póttaggá Fekete László kormányfőtanácsost, budapesti királyi közjegyzőt választották meg.⁶

Innentől kezdve az elnöki beszéd egy ideig már valóban a közjegyzői tevékenységhez szorosabban kötődő témákról szolt. Ilyen téma volt egyrészt az egylet 1938. évi vándorgyűlése (Pécs, 1938. június 24. és 25.), melynek fő tárgya a közjegyzői rendtartás reformja volt⁷, másrészt a kodifikált magánjog hiánya. „A gyakorlati életben sokszor érezzük, de a jogbiztonság rovására is van az, hogy nincsen a magyar polgári törvénykönyv kodifikálva s míg egyrészt a még törvényerővel nem bíró törvénykönyv tervezetere, máskor még Verbóczy hármaskönyvében összefoglalt, vagy az országbírói értekezlet által elrendelt s egyéb régi jogszabályokban lefektetett jogszabályokra történik hivatkozás, pedig sokszor még az is kétséges, hogy valamely régi törvény hatályában van-e. Ez gyakran igen különös helyzeteket teremt. Így történt, hogy a budapesti törvényszék nemrég egy hagyatéki perben az 1840. évi VIII. cikk-re, tehát egy közel 100 év előtti, de kifejezetten sehol se hatálytalanított törvényre hivatkozva azt vizsgálta, hogy az örökhatályú jogbágyosorba tartozott-e? Tehát az Úr 1938. évében egy perben az a döntő kérdés, hogy az illető jogbágyosorban lévonek tekinthető-e?”⁸

A példaként említett gyakorlati nehézségen túl érdekes az is, hogy *Angyal* miként vélekedett a társadalmi viszonyokhoz történő alkalmazkodásról a jogalkotásban. „Az emberi törvények nem készülnek örök időkre, mert azok nem dogmák, mint a vallási tételek. Már maga a túl konzervativizmus is téves tan a magánjogi és szociális vonatkozású törvényalkotás terén s amikor az események vágatában torlónak egymásra, az egész társadalom gyökeres változáson ment át s az életviszonyok annyira megváltoztak, a haladó élet nem érheti be a jog merev tételeivel, hanem e téren is liuktető életet követel, s ha valahol, úgy e téren is érvényesül az evolucion, mert a régi, idejétmúlt törvényekhez való merev ragaszkodás, azoknak a megváltozott életviszonyokra való rideg alkalmazása, nem csak méltánytalan és igazságtalan, de könnyen kirobbanásra is vezethet. Összhang kell az élet

⁴ MNL BML IX.705 340/1938 2–3.

⁵ MNL BML IX.705 340/1938 3–4.

⁶ MNL BML IX.705 340/1938 4.

⁷ MNL BML IX.705 340/1938 5.

⁸ MNL BML IX.705 340/1938 6.

és a jog között, mert csak így születik meg az igazság és ezzel a társadalmi nyugalom, megelegedés és általános béke.”⁹

Mielőtt az olvasó némán bölintana a fenti mondatokra, szeme továbbsiklik az írott szövegen, és bölintás helyett inkább kérdést fogalmaz meg. Vajon milyen társadalmi változásokra gondolt a kamarai elnök, amikor a jogi változásokat sürgette a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló ún. első zsidótörvény (1938. évi XV. tv.) elfogadásának évében?

Angyal a kodifikált magánjog hiányáról szóló észrevételei után újra letévedt a közjegyzőket érintő témák által kirakott útról, és politikai programbeszédbe illő, világos értékelést adott a jelenlévő királyi közjegyzőknek: „Kedves Kartársaim! Világtörténeti időkben élünk s nagy jelentőségű események játszódnak le körülöttünk, melyek kihatásai beláthatatlanok. Mi, maroknyi magyar nép a nagy hatalmak közepette csakis a csendes szemlélő szerepét tölthetjük be, megvárva a helyzet kialakulását. De egyet tartsunk be: legyünk és maradjunk mindenkor magyarok, ne utánozzunk idegen intézményeket, hanem ragaszkodjunk ezeréves ősi alkotmányunkhoz és a magyar nemzeti geniusnak megfelelő módon az ősi hagyományok tiszteltében tartásával törekedjünk megoldani az elént torló társadalmi problémákat. (...) Hitem az, hogyha kitartunk a keresztény, magyar nemzeti erkölcsök mellett s nem tűrjük, hogy ocsmány férgek rájájék a magyar bazaar életfáját, akkor élni és virulni fog a ma még létért küzdő s bilincsbe vert drága magyar hazánk. Adja Isten, hogy úgy legyen!” A jelenlévők az elnöki nyitóbeszédet hangos éljenzéssel fogadták.¹⁰

Ezek után Májay Dezső kaposvári királyi közjegyző, a kamara titkára az éves kamarai jelentést olvasta fel. Ennek első tartalmi eleme a gazdasági helyzet vázolása volt. A mezőgazdasági és ipari termelés nehézségeit valamint a kereskedelmi élet problémáit a jelentés elsősorban az országot 1931 óta sújtó gazdasági válsággal, másodsorban a Darányi-kormány által tervbe vett és az Imrédy-kormány által megvalósított reformokkal magyarázta, melyek páratlan gyorsasága „a sokkal lassúbb, fokozatos fejlődéshez szokott gazdasági életünkben átmenetileg némi zavart keltettek”. Ennek hatásai a közjegyzői kart is sújtották: „ha nem is az ügyek számának minden téren való apadásában, de az ügyek érdemleges voltának csökkenésében és a feleknek abban a természetzerű igyekezetében, hogy a lehetséges többféle megoldások közül mindenkor a legcsekélyebb költséggel járót válasszák, még akkor is, ha a másik – valamivel költségesebb – megoldásnak az előnyösebb voltáról vannak is meggyőződve”.¹¹ Az elnöki nyitóbeszéd pátozához igazodott, hogy a jelentés készítői ezek után gyorsan hitet tettek a szebb és jobb jövőről szóló hivatalos kormányzati ígéret mellett: „Rendületlenül bízunk azonban a gazdasági helyzetnek a közel jövőben való erőteljes javulásában”.¹² A kormány iránti határtalan lojalitás fedezhető fel abban a megállapításban, hogy a szebb és jobb jövőben való bizakodás indokolja az adóterhek növelését, mert ezzel a kormány már valóságnak vette a fellendülést, amit a lakosság még csak remélt.

A jelentés második tartalmi eleme az igazságügyi miniszteri széket és egy államtitkári pozíciót érintő személyi változás volt,¹³ majd harmadikként a friss jogforrásokat (törvények, rendeletek) illetve a javaslatokat sorolták fel.¹⁴ Mivel a közgyűlési jegyzőkönyvben sem az itt közölt

⁹ MNL BML IX.705 340/1938 6–7.

¹⁰ MNL BML IX.705 340/1938 7.

¹¹ MNL BML IX.705 340/1938 9.

¹² MNL BML IX.705 340/1938 10.

¹³ MNL BML IX.705 340/1938 10.

¹⁴ MNL BML IX.705 340/1938 11–12.

lista előtt, sem utána nem tettek említést a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának biztosításáról szóló 1938. évi XV. törvényről, hanem az elnöki nyitóbeszéd és a jelentés is a politikai változásokkal való elvi egyetértést tanúsította, vélelmezhető, hogy a kamarai elnök és a jelentés készítői ezt a törvényt is helyesnek tartották, és nem sértette őket, hogy az újra és újra hivatkozott ezeréves magyar alkotmánynak 1867 illetve 1895 óta a zsidók polgári és politikai valamint az izraelita felekezetek felekezeti jogegyenlősége is része volt. Akit pedig mindez mégis zavart, az – hiszen a királyi közjegyző jogalkalmazó volt, akinek a hatályos pozitív jog szerint kellett eljárnia – inkább csöndben maradt vagy esetleg meg sem jelent. Az aktuálpolitikával mélyen átítatott légkör másra talán nem is adott lehetőséget abban a „magyar és keresztény” hazában, ahol szép számmal éltek a magyarok mellett más népcsoportok és a keresztények mellett nem keresztények is.

Innentől kezdve a közgyűlési jegyzőkönyv szakmai kérdésekkel foglalkozott. A közjegyzői gyakorlat számára releváns felsőbbírási határozatokat¹⁵ elemezték, az ebben a kamarai évben elhunyt királyi közjegyzőkről emlékeztek meg és a friss kinevezéseket¹⁶ sorolták fel, majd mindezt az ügyforgalmi és a számviteli jelentés¹⁷ követte.

A jegyzőkönyv arról tanúskodik, hogy a Pécsi Közjegyzői Kamara 1938. évi rendes közgyűlését átította a trianoni békeszerződés utáni éveket jellemző nemzetsirató, de a nemzet feltámadásában bizakodó légkör. A kormányzati tevékenységet feltétlenül támogató politikai megnyilvánulások jellemezték a rendezvényt, amelytől politikai állásfoglalást nyilvánvalóan senki sem várt el, és amelynek teljes egészében szakmai fórumnak kellett volna lennie. A kamara személyi összetételére nézve csak a nevek hangzása ad némi bizonytalan eligazítást, hiszen a felekezeti és etnikai hovatartozásról vagy a politikai felfogásról listák – helyesen – nem készültek, vagy azok a kamarai iratok között nem maradtak fenn.

2.2. A Felvidék és Kárpátalja visszacsatolása feletti öröm jegyében (1939)

A Pécsen 1939. szeptember 8-án tartott rendes közgyűlésen *Angyal Béla* pécsi, *Barna Lajos* sásdi, *Berzsenyi László* keszthelyi, *Csempesz Dénes* letenyei, *Csonka Zenó* tabi, *Fehérváry Dezső* bajai, *Hanny Andor* lengyeltóti, *Hirrmann Gyula* bácsalmási, *Illgen Aurél* dombóvári, *Iváncsi István* paksi, *Keck László* siklósi, *Kiss Elemér* pécsváradi, *Májay Dezső* kaposvári, *Mike Imre* nagyatádi, *Milassin Jenő* bajai, *Nozdroniczky Ferenc* gyönki, *Örley György* nagykanizsai, *Siklósi Tamás* bonyhádi, *Szilléry Péter* pécsi, *Szlávi Kornél* mohácsi, *Tarajosy Sándor* bácsalmási és *Várnay Ernő* csurgói királyi közjegyzők, továbbá *Vass Gyula* pécsi királyi közjegyző-helyettes vett részt. Távolmaradását *Csányi László* szekszárdi, *Hennyey László* igali, *Kasza Sándor* marcali, *Kenderessy János* tamási, *Kollár Győző* szentlőrinci, *Krausz Győző* mohácsi, *Mártonffy Bogdán* kaposvári, *Nozdroniczky Ferenc* gyönki, *Perger Elemér* dunaföldvári és *Szakáts István* szekszárdi királyi közjegyző mentette ki.

A kartársak meleg szeretettel történő köszöntésekor *Angyal Béla* kamarai elnök a kamara tagjai közötti hagyományos együttérzést és barátságot méltatta, melyre „mindenkor, de mostanában

¹⁵ MNL BML IX.705 340/1938 13–15.

¹⁶ MNL BML IX.705 340/1938 16.

¹⁷ MNL BML IX.705 340/1938 18–30.

fokozottabb mértékben szükség van, hogy így a közjegyzői intézménynek az őt egy igaz jogállamban megillető méltó helyét biztosítsuk, ha kell, kiharcoljuk".¹⁸

Mivel az elnöki nyitóbeszéd tökéletes képet ad arról, hogy a köztörténeti-politikai változásokat hogyan élte meg a korabeli társadalmi elithez tartozó kis csoport, azaz a Pécsi Közjegyzői Kamara elnöke és valószínűleg a tagjai is, nem felesleges azt hosszabban ismertetni. A fent idézett mondat a következőkkel folytatódik: „*Alig pár nappal múlt évi közgyűlésünk után megindult a bomlási folyamat a Benes által összehazudott, mesterségesen összetákolt szomszédos Csehszlovákiában. Drámai gyorsasággal követik egymást az események! Két keserves évtized szenvedése, küzdelmei s annyi megpróbáltatások után, múlt év szeptemberében végre örömnappok virradtak hazánkra. A Felvidékekkel egymásután tértek vissza Szent István országába Komárom, Léva, Losonc, Ungvár, Munkács, Kassa. Az emlékezetes őszi napokat nyomon követték az életfakasztó tavaszi napok. Március 15-e, a magyar szabadság napja meghozta Kárpátalja felszabadulását s dicső honvédeink bámulatos teljesítménye folytán a régi magyar határon újra ott leng a háromszínű magyar lobogó. A visszacsatolt területek berendezése, a magyar impérium helyreállítása tengernyi munkát ad az illetékes köröknek. Nap mint nap jelennek meg még ma is újabb rendeletek, amelyek a visszacsatolt területek jogviszonyait minden téren szabályozzák s a gazdaság helyzetét is rendezik. A Felvidék visszacsatolása és Kárpátalja bekebelezése minden magyar ember lelkét örömmel tölti el, de öröndetesen érint minket közjegyzőket is, mert e területeken ismét magyar kir. közjegyzők működnek s újra működni a fog a volt kassai közjegyzői kamara is. Meleg szeretettől áthatott hazafias kartársi érzéssel köszöntöm a Felvidéken és Kárpátalján működő kartársainkat s működésükre Isten bőséges áldását kérem!*”¹⁹

Az elnök *Mike István* nagyatádi királyi közjegyző kormányzói kitüntetéséről emlékezett meg, a személyi változásokra (*Nemes József* bonyhádi közjegyző halála és helyére *Siklósi Tamás* kinevezése) tért ki röviden, majd újra a politikai események következményeivel foglalkozott: „*A megcsönkítésünk óta eltelt 20 év alatt országunk egy, az ezeréves nagy múlthoz nem méltó, mondhatnám vegetatív életre kényszerült. Az ellenünk alakult kis entente államai, mint ellenséges gyűrű vettek körül s igyekeztek gazdaságilag tönkre tenni, hogy ily könnyű prédaként osztozkodhassanak a magyar földön. Ezen évtizedek izgalmi, a helyzet bizonytalansága nem volt alkalmas mélyreható reformok megalkotására s a még mindig forrongásban lévő helyzet arra int, hogy várjunk meg a viszonyok végleges tisztulását konszolidálódását s egy olyan nyugalmi állapot elkövetkezését, amely alkalmas lesz egy végleges, mindenre kiterjedő új közjegyzői rendtartás megalkotására.*”²⁰

Az igazságügyi minisztérium által tervbe vett, a közjegyzői irodákban alkalmazottak jogviszonyaira vonatkozó szabályozás kapcsán *Angyal* úgy vélte, helyes, ha „*a közjegyzői irodákban alkalmazottakról – már csak az 1939. évi IV. tv-re és a 772061/1939 M.E. rendeletre való tekintettel is külön nyilvántartási jegyzék vezettségük*”. Elhallgatta, hogy a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló törvényről és annak végrehajtási rendeletéről van szó, bár ez nyilván minden jelenlévő előtt ismert volt. Tárnyilagosan csupán arra a feladatra koncentrált, amit a pozitív jogi norma elé állított, és mellőzött bármiféle értékelést.²¹

Az elnök ezek után másfél oldalon keresztül az adó- és illetékügyek egységes szabályozására vonatkozó és a kamarának véleményezésre megküldött pénzügyminiszteri rendelettervezetről beszélt, majd – mintegy a fenti hideg távolságtartás indoklásaként – *Teleki Pál* budapesti, 1939.

¹⁸ MNL BML IX.705 368/1939 1–2.

¹⁹ MNL BML IX.705 368/1939 2.

²⁰ MNL BML IX.705 368/1939 3.

²¹ MNL BML IX.705 368/1939 4.

szeptember 1-jei beszédét idézte, melyben a miniszterelnök az ország lakosságát arra szólította fel, hogy „*általános közérdekből, valamint minden egyes polgár jól felfogott egyéni érdekéből teljes erővel arra törekedjen, hogy a hatóságok hazafias munkáját megkönnyítse. A nyugalom és a rend fenntartása mindannyiunk kötelessége. Midőn ezt kérem, a mai éves rendes közgyűlésünket Isten nevében megnyitom*”.²² A tagság pedig lelkesen éljenzett...

Amilyen az elnöki nyitóbeszéd volt, olyanra sikerült a kamara évi jelentése is, amelyet a jegyzőkönyvvezetéssel megbízott királyi közjegyző, *Siklósi Tamás* olvasott fel. A tizennégy oldalnyi jelentésből több mint egy oldal ismét a köztörténeti-politikai változásokkal foglalkozott. Kulcskifejezései („*szegény, megcsönkített hazánk*”, „*agyonsanyargatott nemzet*”, „*Trianon átká*”) jól jellemzik a közhangulatot és a közjegyzői karban is uralkodó atmoszférát: „*A magyarság pedig, ez az egyébként egységre nehezen képes faj, egy emberként mélységes ábitattal és csodát váró lélekkel fordult valláskülönbség nélkül az Egek Urához, óvja meg, segítse meg szerencsétlen hazánkat s adja vissza sok vérrel áztatott, ezer éves határainkat*”.²³

A jelentés hangsúlyozta, hogy az elmúlt kamarai évben nem sok érdemleges történt, mert „*az ország mindenek fölé emelkedő nagy eseményei mellett természetesen eltörpül karunknak belső élete*”. A közjegyzői reformtörvény megalkotását nem látták időszerűnek a külpolitikai tekintetben zavaros időkben, sürgették ellenben a jegyzői magánmunkálatok megszüntetését, ami nem csak a kellő jogismeret esetleges hiánya miatt volt fontos a kamara tagjai számára, hanem azért is, mert a jegyzők ezzel elvonták az ügyfeleket a királyi közjegyzők elől és veszélyeztették azok megélhetését.²⁴

A jelentés hosszan elemezte a pénzügyi hatóságok negatív viszonyulását a közjegyzői kamara tagjaihoz: „*Rendkívül bántó tehát még a gondolata is annak, hogy éppen a pénzügyi hatóságok, akiknek munkáját nagy mértékben elősegítjük, bennünk adórövidítőket, adócsalókat lássanak csak azért, mert nem vagyunk képesek olyan fantasztikus jövedelmeket bevallani, amelyeket a félrevezetett közhangulat nekünk minden ok nélkül tulajdonít*” – szólt a jelentés, majd konkrét eseteket említve jellemezték a nehézség súlyos voltát.²⁵ Mindezeket a problémákat – a várakozásokkal szemben – a tényleges gazdasági nehézségekből vezette le a jelentés készítője. „*A gazdasági életben tulajdonképpen nagymértékű fellendülésnek kellett volna bekövetkeznie a felvidék visszacsatolásával kapcsolatosan. Sajnos azonban a fellendülés csak egészen rövid ideig tartott s már az év tavaszától kezdve, mióta állandó külpolitikai bizonytalanságban élünk, állandóan fokozódó visszaesést tapasztalunk. Ha a gazdasági élet jelenlegi nyomasztó helyzete meg nem szűnik, a lehető legsötétebb kilátásokkal nézhetünk a jövő elé*”.²⁶ Mindezek következményét a királyi közjegyzők elsősorban az ügyforgalom visszaesésében látták.

Ékesszólással és Isten áldását kívánva köszöntötték *Tasnádi Nagy András* igazságügyi minisztert és *Antal István* államtitkárt, majd a jogalkotás kérdésére tértek rá. Olyan törvényt, mely a karra vonatkozó lényegbevágó rendelkezést tartalmazna, nem tudtak említeni, ezért csak utaltak arra, hogy a királyi közjegyzők közlönye magas színvonalon nyújt tájékoztatást minden változásról.²⁷

²² MNL BML IX.705 368/1939 6.

²³ MNL BML IX.705 368/1939 7.

²⁴ MNL BML IX.705 368/1939 8.

²⁵ MNL BML IX.705 368/1939 9. és 10–11.

²⁶ MNL BML IX.705 368/1939 11.

²⁷ MNL BML IX.705 368/1939 12–13.

A jelentés a jogszabályi változások kapcsán megemlítette azt, hogy „*az értelmiségi munkanélküliségnek kormánybiztosa feljelentést tett legtöbb kartársunk ellen a bejelentési kötelezettség megszegése miatt. Az Igazságügyminiszter Úr közbenjárására ezek az ellenünk indított eljárások megszüntek. Itt említhetjük meg, hogy a II. zsidótörvény 7720/1939 M. E. sz. végrehajtási utasítása a 42. §-ban kimondja, hogy a bejelentési kötelezettség a kir. közjegyzőt is terheli s annak módját a 40-41. §§-ban szabályozza*”.²⁸ Nehezen elképzelhető eset, hogy zsidótörvény hatálya alá tartozó munkatárs védelmezése érdekében nem történt meg az előírt bejelentés, és az igazságügyi miniszter mégis gondoskodott az adott közjegyzői iroda elleni eljárás megszüntetéséről. Sokkal inkább életszerűnek tűnik az, hogy az adott királyi közjegyző illetve közjegyzői iroda mulasztása nem volt érdemi, mert az irodában nem volt zsidó munkatárs, és az eljárást ezért szüntették meg miniszteri közbenjárásra.

A királyi közjegyzők számára releváns bírói gyakorlat ismertetését ebben az évben elhagyták. Ehelyett a jelentés azt hangsúlyozta, hogy ez a színvonalas jogi szakfolyóiratokban megtörténik, ezért felesleges. A személyi változásokat tekintve a kamarai évben a bonyhádi királyi közjegyzői állás üresedett meg *Nemes József* szolnoki áthelyezése miatt. Az állásra *Siklósi Tamást* nevezték ki. A jelentést az ügyforgalmi mutatóval és annak részletes indokolásával folytatták, míg a jövő év feladatairól nem szóltak. Ennek oka kézenfekvő volt: „*Sajnos el kell ismernünk, hogy a mai idő, mely egyik percről a másikra a legnagyobb meglepetések elé állíthatja az egész világot, semmiképp sem alkalmas arra, hogy mi a jövő feladatainak megvalósítását sürgezzük és ezen elmélkedjünk. Egyelőre örüljünk, ha rendes napi feladatunkat zavartalanul teljesíthetjük és existenciánkat úgy-ahogy biztosítva látjuk*.”²⁹

A kamarai év számadásának vizsgálása után a közgyűlés a számvizsgáló elnök jelentését tudomásul vette és a pénztárkezelő elnöknek a felmentvényt a szokásos óvás mellett megadta. A kamara újraelakítása mint mindenkor, most is titkos szavazással történt. A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara elnöke – 18 szavazattal a lehetséges 19 szavazatból – továbbra is *Angyal Béla* maradt. Ennek a választásnak nem csupán a szakmai munka értékelése tekintetében van üzenetértéke, hanem azt is kifejezi, hogy a köztörténeti-politikai események elhangzott értékelésével és az elnöki beszédben megfogalmazott reakciókkal a tagság minden bizonnyal egyetértett.³⁰ A jövő évi költségvetés előterjesztése vitát nem váltott ki. Annak elfogadása után *Angyal Béla* indítványozta, hogy a közjegyzők és a közjegyző-helyettesek részére a kamarai elnök aláírásával és a kamara pecsétjével ellátott fényképes igazolványt állítsanak ki. A határozat a részletes indokolást nem tartalmazta, csak azt mondta ki, hogy „*a közgyűlés ezen megokolt indítványt helyesnek tartja*”.³¹ Bár a kamarai igazolvány további tartalmi elemeit a határozat nem adta meg, az ún. II. zsidótörvényből következő bejelentési kötelezettség innentől kezdve nem jelenthetett problémát.

A jogállamiság védelmének szépen hangzó jelszava lehetett az oka annak is, hogy *Fekete László* budapesti királyi közjegyző a Királyi Közjegyzők Közlönye 1939/10. számában precíz tanulmányt publikált *Az ún. zsidótörvények s az azokkal kapcsolatos rendeleteknek a közjegyzői gyakorlatot érintő magánjogi rendelkezései* címmel tízoldalmi terjedelemben (293–303.). A tanulmány, amely elsősorban a zsidónak minősülő személyek mező- vagy erdőgazdasági ingatlanszerzési képességéről szólt, egy figyelmeztetéssel zárult: a jogállamiság öre kérte kartársait, hogy kétség esetén világosítsák

²⁸ MNL BML IX.705 368/1939 13.

²⁹ MNL BML IX.705 368/1939 20.

³⁰ MNL BML IX.705 368/1939 23.

³¹ MNL BML IX.705 368/1939 26.

fel a feleket a vázolt súlyos magánjogi (telekkönyv-jogi) jogkövetkezményekről. A jogszabály jogállami karakteréről vagy annak hiányáról nem fogalmazott meg véleményt.

2.3. A kormányzó országglását ünnepelve (1940)

Bár a Budapesti Közjegyzői Kamara már 1938-ban *Papp-Váry Eleménné Sziklay Szeréna* 1920-ban írt háromsoros nemzeti imájával, a revizionista Magyar Hiszekegy³² elmondásával kezdte meg közgyűlését, ezzel a gyakorlattal Pécssett – elnöki felszólításra – először csak az 1940. szeptember 8-i évi rendes közgyűlés jegyzőkönyvét olvasva találkozhatunk. A jegyzőkönyv nem szól arról, hogy a jelenlévő kamarai tagok (*Barna Lajos* sásdi, *Berzsenyi László* keszthelyi, *Csempesz Dénes* letenyei, *Hanny Andor* lengyeltóti, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Ivánscy István* paksi, *Kiss Elemér* pécsváradi, *Köszeghy Antal* szentlőrinci, *Májay Dezső* kaposvári, *Mike Imre* nagyatádi, *Örley György* nagykanizsai, *Siklósi Tamás* bonyhádi, *Szlávi Kornél* mohácsi királyi közjegyzők, valamint *Csolosz Jenő* szigetvári és *Vass Gyula* pécsi királyi közjegyző-helyettesek) *Angyal Béla* kamarai elnök felszólításának ne engedelmességek volna.

Angyal nyitó beszédében ebben az évben sem fukarkodott a világos politikai üzenettel. „Ez év március hó 1-én egész Magyarország bensőséges, meleg érzésekkel ünnepelte vitéz nagybányi Horthy Miklós országglásának huszadik évfordulóját. Ha visszatekintünk a trianoni békediktátumot követő időkre, úgy látszik, hogy halálos aléltásgha esett hazánkat akkor egy piszkos, szennyes áradat borította el, melynek zavarosában felbukkanó ocsmány férgcek pusztították embertelen módon Magyarország életerejét, szípolyozták vérét! De akadtak még magyarok, akik szövetkeztek a haza megmentésére. A <szegediek> üzenetet küldtek Kenderesre Horthy Miklós kúriájára is. A felelet röviden ez volt: <Hívtatok, itt vagyok! > És megkezdődött a Magyarországot újjáépítő nagy küzdelmes munka. Horthy Miklós (...) hűséges, magyar munkatársaival megkezdte az elesett, szegény, kifosztott magyar hazánk feltámasztását. A helyzet kétségbeejtő volt. Megcsonkított hazánkat prédára leső ellenség vette körül, barátunk sehol! Ekkor, talán Magyarország patrónájának anyai szíve könnyörült meg hazánkon és eszközölte ki Istenfiánál, hogy olyan vezetőt adott nemzetünknek, aki kivételes kormányzó-i képességével, a magyar nemzet jövőjébe vetett töretlen hitével, lehetővé tette, hogy a lelkében megrendült magyar nemzet elesettségéből felemelkedve, az ő vezetésével rálépjen az építő munka útjára. A régi római birodalom Róma alapításától – ab urbe condita – számította az éveket. Magyarország újjáépítését joggal vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzóságának kezdetétől számíthatjuk, s ma annak 20-dik évfordulóján adjunk hálát a Gondviselésnek, hogy őt adta nekünk s kérjük, hogy segítse továbbra is szeretett magyar hazánk, Nagymagyarország feltámasztására irányuló áldásos munkájában!”³³ A neobarokk giccsekkel díszített és a rekatolizáció szellemét idéző, túlzásoktól hemzseggő dicshimnusz olvasva egy kérdést mindenképp feltehetünk: nem lehetett volna Magyarország Trianon utáni történelméből a pozitívumokat, eredményeket – melyeket konkrétan egyébként nem is említett – kiegyensúlyozott megközelítéssel értékelni, ha már a kamara jogász elnöke politizálásra adta a fejét? A Bizánc bukása előtti időszak krónikásainak vakságával vetekszik az a köd, ami 1940 szeptemberében még örömmámmorral itatta át a kamarai elnököt a józanság lehelete helyett. A hivatalos propagandisták sem énekelhették volna meg szebben *Horthy* tetteit.

³² A Budapesti Közjegyzői Kamara 1938. március 26-i közgyűlési jegyzőkönyvét lásd MNL BML IX.705 187/1938

³³ MNL BML IX.705 sz. n./1940 1–2.

Az elnöki nyitóbeszéd második részében *Angyal* „bizalommal és reményteljesen” üdvözölte *Radocsay László* volt főispán kinevezését igazságügyi miniszterré, miután *Tasnádi Nagy András* volt minisztert a képviselőház elnökévé választották. *Angyal* biztosította a jelenlévőket *Radocsay* jóindulatáról, aki a kamarai elnök gratuláló feliratára „meleg hangú levélben” válaszolt.³⁴

Angyal röviden szölet a közjegyzői reformtörvény tervezetéről, melyet a Budapesti Közjegyzői Kamara elnöke, *Lázár Ferenc* készített és terjesztett az igazságügyi miniszter elé. A tervezet egyes részei ellen a leghatározottabban tiltakozott, és közölte, hogy „feliratában kifejtette a kamara még azt is, hogy az alaptörvény óta gyökeresen megváltozott viszonyokra és az újabb jogfejlődésre való tekintettel nem egyes novelláris módosításokra van szükség, hanem az egész közjegyzői rendtartás egységes, új, korszerű megalkotása volna kívánatos.” Tiltakozott a 75 éves közjegyzői korhatár bevezetése ellen³⁵, a havi 600 pengő értékben megállapított nyugdíj ellen valamint a kamarai központosítás (azaz az ún. csúcskamara) bevezetése ellen, és kérte az igazságügyi minisztert, hogy a „tervezet tárgyalását, mint időszertütlent teljesen mellőzzék és helyette alkalmas időben az egész közjegyzői intézményt magába foglaló törvény megalkotásához szükséges lépéseket” tegyék meg.³⁶

Az elnöki nyitóbeszéd – *Kollár Győző* szentlőrinczi királyi közjegyző haláláról történő megemlékezés után³⁷ – egy ismételt politikai értékeléssel zárult: „Most harmadszor világot be a fény sugar a trianoni sötét éjszakába és az augusztus 30-i bécsi döntés alapján ez év szeptember 5-én már átlépték honvédeink Erdély határát és 11-én már bevonulunk kincses Kolozsvár ősi magyar városába és a Székelyföldre. Így ha nem is teljesedik minden vágyunk, mert hisz még sok magyar honfitársunk van idegen uralom alatt és Erdély is csak részben került vissza, mégis teljes bizalommal nézhetünk a jövő elé azon reményben, hogy idővel az igazság győzni fog és Szent István birodalma újból nagy és erős lesz”.³⁸ *Angyal* megállapította, hogy kik azok, akik távolmaradásukat kimentették³⁹, majd átadta a szót *Májay Dezső* kamara titkárnak, aki felolvasta a kamara évi jelentését.

A hét oldal terjedelmű jelentés első oldala ismét a politikai eseményekről szölet: a „baráti nagy Németország háborújáról” Lengyelország ellen, „a győzedelmes német hadsereg” sikeréről Franciaországban, majd a német-olasz-magyar müncheni értekezletről, amely az 1940. augusztus 30-i bécsi döntéshez (Erdély egy részének visszacsatolásához) vezetett: „Bármennyire is fáj a szívünk a Romániában maradt testvéreinkért és azért, hogy Erdélyt, mely szívünkben nőtt mindannyionknak, nem kaptuk vissza egészen, ebbe bele kell törödnünk” – szölet a következtetés.⁴⁰

A jelentés szerint „az elmúlt kamarai év alatt nem sok említésre méltó és karunkat érintő esemény történt”, és ezekről a Közjegyzők Közlönye rendszeresen be is számolt. *Radocsay László* miniszteri kinevezéséről⁴¹ itt is nagy örömmel emlékeztek meg, kiemelve a volt főispán (Komárom –

³⁴ MNL BML IX.705 sz. n./1940 3.

³⁵ *Angyal* Béla 1867-ben született, azaz 1940-ben 73 éves volt.

³⁶ MNL BML IX.705 sz. n./1940 5.

³⁷ MNL BML IX.705 sz. n./1940 5.

³⁸ MNL BML IX.705 sz. n./1940 6.

³⁹ *Csányi László* szekszárdi, *Debreczeny Jenő* szigetvári, *Febérváry Dezső* bajai, *Henneyi László* igali, *Hirmani Gyula* bácsalmási, *Kasza Sándor* marcali, *Keck László* siklósi, *Kenderesy János* tamási, *Krausz Győző* mohácsi, *Mártonffy Bogdán* kaposvári, *Csonka Zenó* tabi, *Milassin Jenő* bajai, *Nezdreveczky Ferenc* gyönki, *Péger Elemér* dunaföldvári, *Szakáts István* szekszárdi, *Szilléri Péter* pécsi, *Tarajosy Sándor* bácsalmási és *Várnay Ernő* csurgói királyi közjegyzők.

⁴⁰ MNL BML IX.705 sz. n./1940 7.

⁴¹ *Radocsay* 1939. november 9-től 1944. március 22-ig volt igazságügyi miniszter.

Esztergom – Győr vármegyék) „*egyniségének kiválóságát*”, amely „*a legszebb reményekre jogosítja fel*” a kamara tagjait, és ezekben „*semmi esetre sem fognak csalódní*”. Sokat mondó mondatok...

Megtudjuk azt is egy félmondatból, hogy Radocsay 1939. december 12-én „*tisztelget*” is a karnál, azt azonban csak vélelmezhetjük, hogy ez a látogatás kapcsolatban állt a másnapi pécsi értekezlettel, amelyet „*az ún. zsidótörvények gyakorlati alkalmazása tárgyában*” tartottak: „*Előadó Siklósi Tamás dr. bonyhádi kartársunk volt, aki részletesen ismertette a törvény és rendelet folytán a szerződéseknél és a hagyatéki eljárásnál követendő szabályokat. A jelenlévők hozzászólásai folytán kialakult megállapodásokat a magunk mibeztartása végett a kamara kinyomatta s egyöntetű eljárás végett kamaránk tagjainak megküldötte*”. Az értekezlet célja tehát az volt, hogy a közjegyzői eljárás feltétlenül jogszerű legyen és a gyakorlat egységesen alakuljon. Nem feltétlenül az ellenvélemények megfogalmazásának helye volt, így nem is olvasható a jegyzőkönyvben semmi arról, hogy egyáltalán felmerült volna bármiféle ellenvélemény a formailag hibátlan jogi norma tartalma ellen erkölcsi vagy természetjogi elvekre, esetleg a jogállamiság sérelmére hivatkozva.⁴²

A jelentés sérelmezte a közigazgatási szervek gyakori beavatkozását a közjegyzői hatáskörbe, illetve a községi és körjegyzők okiratólasi tevékenységét, amely elvonta az ügyfeleket a közjegyzőktől, de nagyra értékelte a társkamarak közötti együttműködést.⁴³ A közjegyzői nyugdíjintézettről szóló rendelet kiegészítése tárgyában készült tervezet kapcsán a jelentés a közjegyzői irodákban dolgozók bizonytalan szociális helyzetét sérelmezte, majd rögzítette, hogy „*az ún. zsidótörvények végrehajtási rendelete alapján kötelesek a kir. közjegyzők az értelmiségi munkakörben foglalkoztatott alkalmazottaiknak személyében, munkakörében és illetményeiben beállott változásokat félévenként, január 31-ig és július 31-ig bejelenteni, de ha nem volt változás, ezt is külön jelenteni. Felhívjuk kamaránk tagjait, hogy ezeket a bejelentéseket pontosan teljesítsék, mert ezáltal sok kellemetlenségtől mentesülnek*.”⁴⁴ Ezt a rendelkezést azonban nem sérelmezték, csak tudomásul vették.

A jelentés ezek után a közjegyzői novellatervezettel foglalkozott, melyet időszerűtlennek találtak, és a kamarai elnök írásban tiltakozott is ellene az igazságügyi miniszternél.⁴⁵ Végezetül pedig a statisztikai adatok következtek a kamara területén működő királyi közjegyzőkről (változatlanul 32 közjegyző, 16 jelölt, 7 helyettes), továbbá az ügyforgalom alakulásáról, amely összesítésben az 1938. évi 5.432-ről 1939-ben 5.920-ra növekedett, ami a másolatok és fordítások hitelesítésének jelentősen magasabb számából következett, miközben az óvások száma csökkent, a hagyatéki ügyek és a beadványok száma pedig nem számottevő mértékben nőtt.⁴⁶ A jelentés szerint a kamara területén 8 királyi közjegyző és 3 helyettes teljesített ekkor már hosszabb idő óta katonai szolgálatot. Bár a közérdekű munkaszolgálat mellett 1940 nyarán a mozgósítási program keretében már felállították az ún. különleges munkásszázadokat a fegyveres szolgálatra alkalmatlannak vagy fölöslegesnek talált zsidó állampolgárokból⁴⁷, a jelentés munkaszolgálatos kamarai tagról nem tett említést.

⁴² MNL BML IX.705 sz. n./1940 8.

⁴³ MNL BML IX.705 sz. n./1940 9.

⁴⁴ MNL BML IX.705 sz. n./1940 10.

⁴⁵ MNL BML IX.705 sz. n./1940 10–11.

⁴⁶ MNL BML IX.705 sz. n./1940 12.

⁴⁷ SZITA, Munkaszolgálat 16.

A jelentés elfogadása után a jegyzőkönyvben a számadást és a kamarai tisztségviselők következő évre történő választását rögzítették.⁴⁸ *Angyal Bélát* 17-ből 16 szavazattal ezúttal is újraválasztották kamarai elnökké, ami azt bizonyítja, hogy a jelenlévők és három távolmaradó tag, akik postán küldték be szavazatukat, messzemenően elégedettek voltak a tevékenységével, sőt *Mike Imre* szükségesnek látta azt is, hogy az újraválasztottat egy teljes jegyzőkönyvi oldalon át, azaz nagyjából 4 percen keresztül éltesse.

A giccses szólások itt sem hiányoztak: „(...) az emlékezés szárnyain visszazúllva a múltba megállapítottam, hogy pár nap híján, pontosan szeptember 12-én 40 éve lesz annak, hogy a mi szeretett kamarai elnökünket, dr. *Angyal Bélát*, az akkori Igazságügyminiszter Úr Ó Exelenciája királyi közjegyzővé kinevezte. *Angyal Bélának* bálványai nem voltak, de voltak ideáljai. Ideálja volt a munka, a szorgalom, a felebaráti szeretet, mely ideáljait soha el nem hagyta s az ideálok is hűségesek maradtak őhozzá. Merem állítani, ha a magyar élet fiatal hajításai, a magyar ifjúság ezekkel az ideálokkal hagyja el az iskolák padjait, akkor lesz feltámadás, lesz nagy, boldog és hatalmas Magyarország!” Tagtársai minden bizonnyal egyetértettek Mikével, mert a jegyzőkönyv szerint „a közgyűlés az elnököt sokáig lelkesen éllette”.⁴⁹ A költségvetés elfogadását követően *Angyal* az ülést berekesztette.⁵⁰

2.4. Az országgyarapító bölcs vezér (1941)

Nem okoz különösebb meglepetést az olvasónak, hogy a Pécsi Közjegyzői Kamara 1941. szeptember 8-i évi rendes közgyűlése – elnöki felszólításra – a Magyar Hiszekegy elmondásával kezdődött, ahogy ez az előző évben is történt.⁵¹

Az elnök nyitó beszédében köszöntötte azt a 19 közjegyzőt, aki a közgyűlésen „a súlyos idők” ellenére is megjelentek, felsorolta azokat, akik katonai szolgálatot teljesítettek az év során (*Kis Elemér* pécsváradai, *Hanny Andor* lengyeltóti, *Iváncsy István* paksi, *Csempesz Dénes* letenyei közjegyzők) valamint akik még a közgyűlés időpontjában is a szolgálat miatt maradtak távol (*Debreczeni Dezső* szigetvári és *Szakáts István* szekszárdi közjegyzők), és megnevezte azokat is, akik távolmaradásukat más okból kimentették (*Hennyey László* igali, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Kasza Sándor* marcali, *Keck László* siklói, *Krausz Győző* mohácsi, *Mártonffy Bogdán* kaposvári, *Nozdroviczky Ferenc* gyónki, *Perger Elemér* dunaföldvári, *Szilléry Péter* pécsi és *Tarajosy Sándor* bácsalmási közjegyzők).

A mintegy háromoldalmi nyitó beszéd jelentősége ebben az évben elsősorban abban található, hogy – a már megszokott trinanonni keserűségen és az 1938 óta visszacsatolt területek feletti örömmámoron túl – egyre erőteljesebbé vált a kormányzó dicsőítése úgy, hogy amellé feltétel nélküli engedelmisséget is társítottak. „Ezen időkre gondolva a hála és köszönet érzése tölti el mindannyiunk lelkét a Főméltóságú Kormányzó Urunk vitéz nagybányai Horthy Miklóssal szemben (a közgyűlés tagjai lelkesen éljenzik a Kormányzó Úr Őfőméltóságát), akinek a magyar közvélemény joggal adta az <Országgyarapító> nevet, mert az ő bölcs, körültekintő kormányzása juttatta vissza hazánk elszakított részeit a magyar haza testébe. Áldja meg a Mindenható Úristen töretlen erővel, egészséggel, hogy még hosszú ideig vezethessen minket a szebb és boldogabb magyar jövő felé. Nekünk, e nemzet napszámosainak pedig szent kötelességünk, hogy a Főméltóságú Kormányzó

⁴⁸ MNL BML IX.705 sz. n./1940 14–16.

⁴⁹ MNL BML IX.705 sz. n./1940 17.

⁵⁰ MNL BML IX.705 sz. n./1940 20.

⁵¹ MNL BML IX.705 346/1941 1.

Úr és Munkatársai mögé tömören és egységesen felsorakozva teljesítsük – ha kell, áldozatok árán is – kötelességünket, mert csakis akkor remélhetjük Magyarország teljes feltámadását.”⁵² Az *Angyal* beszédéből kitűnő szellem egyrészt kizárta az önálló véleményalkotás lehetőségét, de még inkább annak másokkal történő szabad közlését, másrészt feltűnő módon a kormányzó személyéhez, nem pedig a kormányhoz vagy a miniszterelnökhöz kötődött. Nem túlzó az állítás, hogy a bölcs vezér a korszak emblematikus figurájává lett.

Az ez évi jelentést *Májay Dezső* olvasta fel. A jelentés az év hadi eseményeivel kezdődött: a „szerezhói-szergeói Szerbia” legyőzéséről, a baranyai háromszög „megtisztításáról”, Muraköz és a Vendvidék visszatéréséről a „Szent Korona jogára alá” – szónokolt a kamarai titkár. Majd utalt a területi növekedés következményeire, a régi-új közjegyzőségek (újra)felállítására. A jelentés hangsúlyozta, hogy kevésnek találták az elmúlt évi közgyűlésen a tagok jelenlétét, és nagyobb aktivitást sürgetnek. A közjegyzői rendtartás novellájának újabb tervezetét, melyet a kamara 1941. május 8-án kapott meg, ezúttal üdvözölték. A május 18-i értekezleten a kamarai tagok tárgyalták a tervezetet, majd az észrevételeiket közölték a minisztériummal. Elsősorban azonban hálás köszönetüket fejezték ki „a régóta kívánatos módosításokért, különösen az okiratolás kiterjesztéséért, amely a jogkereső közönség érdekeit is élénken érinti, mert nagyon fontos a sok és jó okirat révén a perek megelőzése”.⁵³ A novellatervezet a *Közjegyzők Közlönye* ez év júniusi számában is megjelent, sőt június 7-re a budapesti kamara elnöke kamaraközi értekezletet hívott össze.

Ezen az értekezleten a pécsi kamarai tagok – mivel észrevételeiket a minisztériumnak már megküldték – nem vettek részt, és az értekezlet által kidolgozott tervezetjavaslatot nem is üdvözölték. Az elsődleges problémát a jelentés készítője abban látta, hogy a kamaraközi értekezlet javaslatának 11. §-ában „a magyar közjegyzői kamarák központi közös szerveként a kir. közjegyzői kamarák országos bizottságát [jelölték meg], amit mi idáig csúcskamarának neveztünk, székhelye Budapest és elnöke a budapesti kamara elnöke lenne. E bizottság feladata volna állásfoglalás és javaslat-tétel az igazságszolgáltatásra és jogalkotásra vonatkozó kérdésekben, megfelelő eljárás és állásfoglalás mindazokban az ügyekben, amelyek a kir. közjegyzői kar egyetemét érintik. E szakasz utolsó mondata azt tartalmazza ugyan, hogy ez a rendelkezés nem csorbítja az egyes közjegyzői kamarák törvényes autonóm hatáskörét, de azért lényegében mégis a kamarák felett álló szervezet lenne, ami bizony csökkentené a kamara hatáskörét s ezért kamaránk egy ilyen szervezet megalkotását mindig ellenezte.”⁵⁴ Ezek szerint a budapesti csúcskamara felállításának terve sértette a pécsi kamara tagjainak érdekét, és ez ellen világosan állást is foglaltak a jelentésben. Jó példa arra, hogy ellenvéleményt kifejtteni vagy vitát generálni olyan kérdéseknél mert/akart csak a pécsi kamara, amelyekben a szervezetről és annak hatásköreiről vagy olyan jogi kérdésekről van szó, melyeknek aktuálpolitikai vetülete nem volt.

Ellenben a jelentés röviden említette csak a „rendkívüli idők” következményét, amely „indokolja, hogy a miniszteri rendeletek állandóan nagy számban jelennek meg, melyekkel csak úgy tudunk megbirkózni, ha indexbe foglaljuk a bennünket érdeklőket”. E rendeletek tartalmára nézve azonban utalás sem történt: a közjegyzői kar az alakilag jogszerű normákkal szemben nem tett észrevételt. Bár ezek egy része volt csak olyan norma, melyek a közjegyzői tevékenységgel kapcsolatban álltak, mégis meg kell jegyezni azt a tényt, hogy a *Szálasi*-kormány (1944. október 16. – 1945. március 27.)

⁵² MNL BML IX.705 346/1941 3.

⁵³ MNL BML IX.705 346/1941 6.

⁵⁴ MNL BML IX.705 346/1941 7.

időszakában mindössze 10 ún. zsidórendeletet hoztak, míg az *Imrédy*-kormány (1938. május 14. – 1939. február 16.) 17, a *Teleki*-kormány (1939. február 16. – 1941. április 3.) 100, a *Bárdossy*-kormány (1941. április 3. – 1942. március 9.) 72, a *Kállay*-kormány (1942. március 9. – 1944. március 22.) 78, a *Sztójay*-kormány (1944. március 22. – 1944. augusztus 29.) 85 és végezetül a *Lakatos*-kormány (1944. augusztus 29. – 1944. október 16.) 5 ilyen tárgyú rendelettel⁵⁵ büszkélkedhetett, de ennek a kamarai évnél a terméke volt 1941. évi XV. tv. a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tc. kiegészítéséről és módosításáról valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fajvédelmi rendelkezésekről, továbbá az 1941. évi XIX. tv. is, amely a törvényhatósági bizottsági és a községi képviselőtestületi tagsági jogról rendelkezett.

Az 1941. évi kamarai jelentés egyrészt a jogkorlátozó rendeleti jogalkotás csúcsidejében született, amikor a polgári korszak egyik kiemelt jelentőségű jogszabályának, a szekularizált házassági jogot bevezető törvénycikknek a módosítása is megtörtént a házassági akadályok újraszabályozásával a fajvédelem jegyében, másrészt ezeknek az éveknek a jogalkotása előkészítette a teljes jogfosztást, ezért jelentőségük súlya nem vonható kétségbe. Mindezt egy félmondattal a „*rendkívüli idők következményének*” nevezni nagyfokú látászavart tükröz.

A jelentés mindenestre rögzítette, hogy a kamara kapcsolata a királyi bíróságokkal és társhatóságokkal ebben az évben zavartalan volt.⁵⁶ A kamara területén 36 közjegyző, 14 jelölt (közülük 12 helyettes), 49 segéd működött, az ügyszám pedig az előző évi adatokhoz hasonlóan alakult, azaz tetemes visszaesés volt tapasztalható. Ennek természetesen van egy olyan üzenete is, hogy a közjegyzők megélhetése jelentős mértékben megnehezedett 1941-re.

A jelentés elfogadása után a jegyzőkönyv a kamara pénzügyi számadásáról, majd a tisztújításról számolt be. A következő évre újra *Angyal Béla* került a kamara elnöki székébe, akire a leadott 19 szavazatból 18-an voksoltak.⁵⁷ *Mike Imre* korelnöknek az újraválasztott elnökhöz intézett köszöntése ebben az évben némileg rövidebbre, de stílusában épp oly emelkedettre sikeredett: a szeretettől, „*a lélek legértékesebb tulajdonságáról*” szónokolt, melyből „*sokat adtunk ma Méltóságodnak azáltal, hogy a mai közgyűlés újra Kamaránk elnökévé választotta Méltóságodat. Adjon a jó Isten Méltóságodnak erőt, egészséget ahhoz, hogy ugyanazzal a hozzáértéssel, ugyanazzal a lendülettel és ugyanazzal a kitartással vezesse kamaránkat, mint ahogy azt eddig tette.*”⁵⁸ Ezek a mondatok és a tagság lelkes éljenzése azt jelzik, hogy a (jelenlévő) tagok továbbra is elégedettek voltak a dolgok folyásával, az adott körülmények között.

2.5. Horthy Istvánt gyászolva (1942)

1942. szeptember 8-ra, a következő közgyűlés idejére a háborús események teljes mértékben a háttérbe szorították a közjegyzőket érintő szakmai kérdések jelentőségét. A közgyűlésen meglepő módon nagy számban vettek részt a kamarai tagok. Mivel a névsorban több változás is felfedezhető nem felesleges a jelenlévőkről pontosan megemlékezni: *Angyal Béla* pécsi, *vitész Barna Lajos* sásdi, *Berzsenyi László* keszthelyi, *Bertin József* csáktornyai, *Csempes Dénes* letenyei, *Fehérváry Dezső* bajai, *Debreczeny Dezső* szigetvári, *Hirmann Gyula* bácsalmási, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Jelen Miklós* pécsi,

⁵⁵ KARSAI, A magyarországi zsidótörvények- és rendeletek 144.

⁵⁶ MNL BML IX.705 346/1941 9.

⁵⁷ MNL BML IX.705 346/1941 15.

⁵⁸ MNL BML IX.705 346/1941 16.

Keck László siklói, Kiss Elemér pécsváradi, Kováts Kálmán pécsi, Kőszeghy Antal szentlőrinci, Májay Dezső kaposvári, Medvegy György lengyeltóti, Mike Imre nagyatádi, Milassin Jenő bajai, Örley György nagykanizsai, Róth Sándor dárdai, Sebestyén Mátyás perlaki, Siklói Tamás bonyhádi, Szlávi Kornél mohácsi, Várnay Ernő csurgói közjegyzők valamint Székldányi László mohácsi és Várnay László csurgói közjegyző helyettesek.

A rendezvény ebben az évben is a Magyar Hiszekegy elmondásával kezdődött, majd *Angyal Béla* elnök megkezdte szokásos nyitóbeszédét. „1942. február hó 19-én az Országház kupolacsarnokában vitéz nagybányai Horthy Istvánt, szeretett Kormányzó urunk fiát egyhangú lelkesedéssel az országgyűlés kormányzóhelyettesnek megválasztotta s ő az ősi Horthy nemzetségnek a férjikora delén levő s a legszebb reményekre jogosító tagja, érces hangon mondta el esküjét, mondván: <Mindent megteszünk, amit az ország javára és dicsőségére megtehetünk>. Ó, a kötelességteljesítés mintaképe ezt minden téren teljesítette is és pedig nem csak mint kormányzóhelyettes végezte teljes odaadással teendőit, hanem őseibez méltóan mint magyar ember és mint katona is ki akarta venni részét a hazá védelmében s bár maga közjogi méltóságban nem lett volna kötelessége, úgy érezte, hogy neki, a kormányzóhelyettesnek a harctéren is első sorban kell állnia. Mint kiváló repülő, önként jelentkezett a harctéri szolgálatra és ott érte a minden magyart mélyen sújtó csapás, a hősi halál. Szent István ünnepén zúgott végig az országon a szomorú hír, mely gyászba borította hazánkat. Vitéz nagybányai Horthy István katonai szolgálata közben az orosz fronton hősi halált halt. 1942. augusztus 27-én ismét ott volt az országgyűlés az országház gyászba borult kupolacsarnokában, ahol döbbenetes csendben egy fájdalomtól sújtott nemzet várta a gyászba borult szülőkkel, hogy elbúcsúzzon hősi halottjától. A szívbe markoló gyásznak és a mélységes fájdalmat és a nagy veszteséget tolmácsoló búcsúszavak mellett kísérté a nemzet nagy halottját utolsó útjára. Földi maradványait a szeretett hazá szent földje fogadta magába s emlékéit minden magyar ember szívébe zárta. Az ezeréves Magyarország történelmének márványlapján a sok dicső hősi neve mellett immár ott ragyog az ő neve is. Szolgáljon ezen nagy áldozat sokat szenvedett szeretett hazánk felvirágzására s országunk szebb, boldogabb jövőjének megalapozására.”⁵⁹ Az idézett szöveg szóhasználata és fogalmazásmódja többet mond mint bármiféle értékelés; hadd lássa és értelmezze azt maga a 21. századi olvasó, hadd érezze meg azt a légkört, amelyben *Horthy* fia közjogi méltóságot nyerhetett, és amelyben a nemzet hősi halottjaként a Pécsi Közjegyzői Kamara 1942. évi közgyűlésének is központi szereplője lehetett.

Az elnöki beszéd ezek után a háború eseményeinek felsorolásával folytatódott. *Angyal* szerint az előző évi közgyűlés idején „talán némi remény mutatkozott arra, hogy a háború fürgetege elvonul hazánk felett s mentek maradunk a vele járó szenvedésektől és nélkülözésektől. Most belesodrottunk a csaknem egész világon dúló totális háborúba és nekünk is fegyvert kellett ragadnunk, hogy a barbár keleti veszedelem ellen megvédjük határainkat s biztosítsuk hazánk jövő fennállását. Hála illeti a németek nagy vezérét, hogy bölcs előrelátással megelőzte azt, hogy a háború pusztító réme hazánkat közvetlenül fenyegetse és ezzel vitéz honvédeink az ősi hazá földjén, messze a Kárpátokon túl védhetik dicső haditetteikkel s vérük feláldozásával mai hazánk határait, nemzeti létünket, de ezzel egész Európa kultúráját is”.⁶⁰

Nos, *Adolf Hitler* a „németek nagy vezérének” nevezni akkor, amikor a német hadvezetés 1941 telén Moszkvánál súlyos és csúfos vereséget szenvedett, erős túlzás. Ennek következtében 1942-től a szövetséges Magyarországtól (pontosabban a több mint 200 ezer fős 2. magyar hadseregtől, amely a harci feladat nagyságához képest rosszul felszerelt és váltást nélkülöző

⁵⁹ MNL BML IX.705 472/1942 2.

⁶⁰ MNL BML IX.705 472/1942 3.

könnyűhadosztályokból állt) erőn felüli teljesítményt vártak el. 1942 júliusának végére már mindhárom magyar hadtest megérkezett a Don folyó vidékére, ahol a következő év áprilisáig harcoltak. Az év végéig 33.763 magyar katona esett itt el⁶¹, és itt szenvedett halálos repülőgépbalesetet augusztus 20-án *Horthy István* is. Bár ezekkel az adatokkal *Angyal* a közgyűlés idején még nem lehetett tisztában, hálásnak lenni *Hitlernek* azért, mert a 2. magyar hadsereg a honfoglalás kora előtti magyar területeken harcolhatott, nyilvánvaló vakságra utal. Kérdéses az is, hogy milyen „kultúra” jellemezte azt az Európát (és benne Magyarországot), amelyben a jogállamiság kifejezés 1942-re már csak alaki értelemben volt használható.

Angyal lojalitása a kormányzó és rendszer felé kérdésesen felül áll. Az itthon maradókat hosszan buzdította, hogy – miként a frontkatonák – ők is minden áldozatot hozzanak meg a háború sikeres befejezése érdekében, a közjegyzők feladatát is megfogalmazta: „a nagy feladat érdekében belátással, türelemmel kell elviselniünk, sőt nekünk, akik a nép között élünk s velük közvetlenül érintkezünk, ki kell vennünk a részünket azon felvilágosító munkából is, mely a belső rend és fegyelem fenntartására irányul, nehogy az alattomos, gyalázatos bujtogatók aknamunkája egy újabb kommunista forradalom lángjával végveszedelembé dönthesse országunkat”.⁶²

S hogy milyen eredményeket várt *Angyal*? A közjegyzői rendtartás reformját (az előző évekkel szemben) most már kívánatosnak tartotta volna, és meg is indokolta ezt: „Ugyanis ha azt akarjuk, hogy a háború befejezése után hazánk az újjá rendezendő Európában elfoglalhassa a Duna-medencében őt történelmi elhivatottságánál fogva megillető helyet, akkor már most meg kell tenniünk mindent arra nézve, hogy az ország belső berendezésében minden vonalon teljesen felkészülve várja a bekövetkező eseményeket”.⁶³

Angyal bizalma töretlen volt, köszönhetően „kormányunk előrelátó politikájának és a szociális ügyek tekintetében tett intézkedéseknek. Elismerés illeti, hogy gazdaság terén is (...) jelentékenyen hozzájárult országunk várható anyagi megerősödéséhez”. *Angyal* ehhez hasonlóan sürgette a jogi reformokat is. „Nézetem szerint azonban ugyanezt meg kell tenni a jogélet terén is, és elő kell készíteni egy modern jogállam intézményeit arra, hogy majdan mutatkozó kívánalmaknak, szükségleteknek meg is feleljenek. A közjegyzői intézmény egyik erős pillére a modern jogállamnak (...)”.⁶⁴ Mindebből az is világos, hogy a kamarai elnök nem látott problémát 1942 szeptemberében a magyar jogállamiságban; annak fejlesztését azért sürgette, hogy a visszacsatolt területeket az anyaország vérkeringésébe integrálni lehessen.

Hogy a kamarai tagok fejében e mondatokat hallva milyen gondolatok futottak át, nem tudjuk. Azt azonban igen, hogy a kamarai jelentés épp olyan szellemben íródott, mint az elnöki nyitóbeszéd. A „világháború gigászi küzdelméről” szóló, a szövetséges oldalán „a bolsevizmus elleni keresztes hadjáratról”, a „töretlen hősről és kitartásról”, amellyel Magyarország a „nagy szövetséges oldalán” áll Európa megszerzéséért vívott harcában. A jelentés írója hitet tett a győzelem mellett, amelyet – mintegy reformkori szóhasználattal – a „magyarok Istene” fog megadni, aki „hazánk földjét megkímélte attól, hogy a földi erők hadszíntérévé váljék”.⁶⁵ „Európa újrendezéséről” vizionálta a jelentésíró, melyben szerinte „csak a nagy, erős, integer Magyarország lesz képes megvalósítani” a rá váró nagy feladatokat.⁶⁶

⁶¹ Az adatokat lásd <https://www.masodikvh.hu/hadszinterek/europa/kelet-europa/47-don-kanyar-1942-43>

⁶² MNL BML IX.705 472/1942 4.

⁶³ MNL BML IX.705 472/1942 5.

⁶⁴ MNL BML IX.705 472/1942 6.

⁶⁵ MNL BML IX.705 472/1942 7.

⁶⁶ MNL BML IX.705 472/1942 8.

Köszöntötték *Angyal Bélát*, aki póttagként a felsőház tagja lett, mivel Pécs szabad királyi város felsőházi tagja elhunyt, és megemlékeztek arról, hogy *Örley György*, vitéz *Barna Lajos* és *Szakáts István* közjegyzők a kormányzótól Nemzetvédelmi Keresztben részesültek.⁶⁷ Felsorolták a személyi változásokat a kamarában, és hosszan ecsetelték, miért helytelen az a gyakorlat, hogy nem a pécsi kamarai tagok közül neveznek ki új közjegyzőket a megüresedett helyekre, ahogy ez ebben az évben kivétel nélkül történt. Mivel a jelentés hangsúlyozza, hogy fontos lenne a minimális tapasztalat követelményét érvényesíteni, ezért vélelmezhető, hogy az igazságügyi miniszter a közjegyzői kinevezéséknél nem a tapasztalatot, hanem más szempontokat (lojalitás, megbízhatóság) tartott szem előtt.⁶⁸

A jelentés megjegyzi, hogy ebben az évben is több kamarai tag teljesített katonai szolgálatot, míg munkaszolgálatra történt behívásról nem tesz említést. Kétségbeejtőnek nevezi, hogy a közjegyzők nem kapnak felmentést a katonai szolgálat alól, aminek súlyos következményét (helyettesítés hiánya, iroda bezárása) a jogkereső állampolgárok fogják megérezni, de maga a kincstár is hátrányos helyzetbe kerül.⁶⁹

A jelentés beszámolt röviden az új törvényekről és rendeletekről is, de egyik esetben sem tett említést arról, hogy ezek bármiféle módon különbséget tettek volna az állampolgárok között vagy jogkorlátozó jellegűek lettek volna. Éppen ellenkezőleg. A hadfelszerelési adó bevezetése (5290/1941. M. E. rendelet) kapcsán megjegyezte a következőt: „*Mi az állam bevételeinek fokozását egyrészt az adózás arányosításától, másrészt pedig a nagy vagyonok és a mamut-jövedelmek progresszív megadóztatásától várjuk. Meggondolandónak tartjuk azt is, ne vétessék-e egészen kivételes adózás alá a zsidók vagyona, jövedelme és keresete. A zsidók a honvédelmi törvény novellája folytán ezentúl legfeljebb munkájukkal, de nem vérukkal szolgálják a hazát, melynek jóvoltából pedig még mindig eléggé jelentős üzleti tevékenységet fejtenek ki és ez által éppenséggel nem megvetendő nyereséghez, sőt hadinyereséghez juthatnak a hadbavonultakkal szemben. Méltányos és igazságos tehát, hogy legalább a közterhek viseléséből vegyék ki fokozottabban a részüket*”.⁷⁰

A jelentés ezek után az igazságügyi miniszterhez intézett kamarai felterjesztéseket sorolta a közjegyzői állandó díjak felemeléséről, a telekkönyvi szabályok egységes szerkezetbe foglalásáról valamint a harmadik pécsi királyi közjegyzői állás megszüntetése elleni tiltakozásról, majd megállapította, hogy „*a kamara sajnálattal tapasztalja, hogy a még oly indokolt felterjesztéseire sem kap semmi választ s azokat a legfőbb felügyeleti Hatóságunk úgyszólván sohasem méltatja figyelemre*”.⁷¹ A kamarának a bíróságokkal és egyéb hatóságokkal jó volt a kapcsolata ebben az évben is, ellenben Baranya vármegye árvaszékével az év során egy árvaszékelnöki utasítás következtében kialakult (a kamara álláspontja szerint törvénytörtő) gyakorlat miatt folyamatos problémája volt.⁷²

A jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy a kamara területén lévő „*királyi közjegyzői irodák megvizsgálása részben már foganatosított. Az ügykezelés tekintetében kifogás nem merült fel*”. Az irodai alkalmazottakról, az irodák személyi összetételéről nincs említés.⁷³ Az éves ügyszámokban jelentős változás mutatkozott 1940 (4.988) és 1941 (5.884) között. Ez az emelkedés (+896) azonban

⁶⁷ MNL BML IX.705 472/1942 8.

⁶⁸ MNL BML IX.705 472/1942 9–10.

⁶⁹ MNL BML IX.705 472/1942 11–12.

⁷⁰ MNL BML IX.705 472/1942 14.

⁷¹ MNL BML IX.705 472/1942 16–18.

⁷² MNL BML IX.705 472/1942 18–20.

⁷³ MNL BML IX.705 472/1942 21.

majdnem 50%-ban az aláírás-hitelesítések számának növekedéséből következett, és a közjegyzők számára magasabb bevételt összességében nem eredményezett; csupán az ügyek megoszlása volt más, mint korábban. A váltóügyek óvása majdnem felére csökkent (1.632-ről 727-re), a hagyatéki ügyek fogyását a jelentés azzal magyarázta, hogy a községi jegyzők továbbra is, szisztematikusan elvonják az ügyfeleket a közjegyzőktől azzal, hogy „*a mindig kétes érvényű végrendeletek helyett – rendszerint már a halál árnyékában – vagyonátruházási szerződést állítanak ki. Ha ez a halálos ágyon való vagyonátadás még soká dívik, akkor egy-két évtized múlva nem is lesz hagyatéki eljárásra szükség*” – kesergett a jelentésíró. Végezetül a másolatok hitelesítésének csökkenését (5.773-ról 5.394-re) azzal magyarázta, hogy „*a zsidótörvény végrehajtása befejezéséhez közeledik*”.⁷⁴ Ennek a rövid félmondatnak a jelentősége abban áll, hogy a korábbi jegyzőkönyvekben, amikor a másolatok hitelesítésének megsokasodásáról tettek említést, nem fűzték hozzá, hogy az ok az ún. zsidótörvények végrehajtásában keresendő.

A jelentés hangsúlyozta a Közjegyzők Közlönye jelentőségét, mely nélkül a hatalmas mennyiségű új joganyagban és a joggyakorlatban jóval nagyobb erőfeszítéssel igazodtak volna csak el a közjegyzők, majd a következő mondattal zárult: „*Vajba adná a Mindenható, hogy a jövő közgyűlésünket már a mindannyiunk által oly hön óhajtott és várt béke korában tarthassuk meg és ünnepelheszük örömben mindnyájunk vágyát: a szebb, boldogabb, erős Nagymagyarországot*”.⁷⁵ A pénzügyi számadás, a tisztújítás (*Angyal* sokadik, 24-ből 23 szavazattal történt elnöki újraválasztása) és a jövő évi költségvetés elfogadása után a közgyűlést az elnök berekesztette.⁷⁶

2.6. A kijózanodás ideje? (1943)

„*A szebb, boldogabb, erős Nagymagyarországot*” – az 1942. évi közgyűlési jelentés zárószavainak reménységével szemben – azonban 1943. szeptember 8-án sem ünnepelheték. A kamara közgyűlésén megjelent 23 tag (*Angyal Béla* pécsi, *vitész Barna Lajos* sásdi, *Bertin József* csáktornyai, *Berzsenyi László* keszthelyi, *Csaplár Vilmos* nagykanizsai, *Debreczeny Dezső* szigetvári, *Febérvary Dezső* bajai, *Halasy-Rektorisz Lajos* gyönki, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Iváncsy István* paksi, *Jelen Miklós* pécsi, *Kiss Elemér* pécsváradai, *Kőszeghy Antal* szentlőrinci, *Májay Dezső* kaposvári, *Mike Imre* nagyatádi, *Milassin Jenő* bajai, *Róth Sándor* dárdai, *Siklósi Tamás* bonyhádi, *Szakáts István* szekszárdi, *Sziráky László* pécsi, *Szlávi Kornél* mohácsi, *Vargha Pál* siklósi és *Várnay Ernő* csurgói közjegyzők valamint *Csolosz Jenő* nagykanizsai, *Székudányi László* mohácsi, *Vass Gyula* pécsi és *Várnay László* csurgói közjegyző-helyettesek a rendezvényt idén is a Magyar Hiszekegy elmondásával kezdték.⁷⁷

Ebben az évben az elnöki nyitóbeszédéből kimaradt a visszaszerzett területek feletti eufórikus öröm, a kormányzót vagy a „*németek nagy vezérérel*” méltató mondatok, de a keleti fronton, az „*ősmagyar földön*” vívott háború nagyszerűségének naiv igazolása is. *Angyal* most valóban a kamarát érintő kérdésekre koncentrált. Felsorolta a kamarai évben történt személyi változásokat: áthelyezések (*Nozdroniczky Ferenc*), lemondás a közjegyzői állásról (*Mártonffy Bogdán*), természetes

⁷⁴ MNL BML IX.705 472/1942 22.

⁷⁵ MNL BML IX.705 472/1942 23.

⁷⁶ MNL BML IX.705 472/1942 24–29. A közgyűléstől távolmaradtak nevét ebben az évben nem sorolták fel, így nem tudni, hány közjegyző volt frontszolgálaton vagy munkaszolgálaton.

⁷⁷ MNL BML IX.705 sz. n./1943 1.

halál (Keck László, Örley György, Kováts Kálmán, Kasza Sándor, Hirmann Gyula) és új kinevezések, de egy szó sem a katonai szolgálatról vagy a munkaszolgálatról.⁷⁸

Angyal ezek után a közjegyzői intézmény jelentőségéről beszélt öt oldalon (azaz legalább negyed órán) keresztül. Figyelemre méltó mondat beszédében, hogy a királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. tc. hatályba lépése óta állandó hatásköri problémák kísérték a közjegyzők működését, aminek „fő, mondhatni egyedüli oka a politika” volt: „a közjegyzőség fennállása óta nem tudta magának nálunk kivívni azon pozíciót, amely egy igazi jogállamban megilletné, mert azt a politikától függetlenül sohasem sikerült”.⁷⁹ Ennek a politikai befolyásnak több negatív következményét megemlítette.

„Kiküszöbölendőnek tart(otta) a magyar jogéletnek azt a rákfenéjét, hogy az okiratok felvételét ma is még a községi jegyzők (...), kellő képzettség nélküli egyének intézik a legnagyobb részben”. Súlyos hibának tekintette a kinevezési gyakorlatot, melyet az igazságügyi miniszterek a pályázatok értékelésekor tanúsítottak, és sürgette, hogy „közjegyzővé csak az legyen kinevezhető, aki az elméleti és gyakorlati szakvizsgát letette vagy közjegyzői irodában eltöltött gyakorlati időt kimutató”, és „a közjegyzőséget mint a jogállam egy szükséges, fontos részét nem más téren szerzett érdemek /??/ jutalmazására szolgáló állásnak tekintsük”.⁸⁰ A gondolat folytatása is sokatmondó: „Tény az, hogy a tömeges ügyvédi kinevezések miatt a fiatal jogász nemzedék nem kívánczik a közjegyző-behettesi pályára, látván, hogy másutt szerzett, különösen politikai érdemei jutalmául, összeköttetései révén hamarabb juthat közjegyzői állásához”.⁸¹

Az elnöki nyitóbeszédet Angyal azzal fejezte be, hogy ő, mint „a magyar közjegyzőségnek ideális rajongója nyíltan leplezetlenül akar(ta) ezen intézmény érdekében a való helyzetet feltárni. Nekem e téren már nincsen veszteni valóm, mert bízom a törvény erejében, hogy további jogfosztásnak nem leszek, mert nem lehetek kitéve akkor sem, ha a rideg valóságot nyíltan kimondom”.⁸² Az idős elnök itt persze nem az ország közállapotáról beszélt, amikor a jogfosztás kifejezést használta, hanem csupán a közjegyzői intézményről. Mégis kézzel fogható az a fojtogató légkör, amely a politikai vezetésnek történő, kérdések nélküli engedelmesség elvárásából fakadt. A korábbi években Angyal még lelkesen tett eleget ennek az elvárásnak, és a nem közjegyzőket érintő jogfosztás ellen nem emelte fel a hangját még olyan módon sem, ahogy most – erőtlően – próbálkozott.

A kamara évi jelentését Siklósi Tamás olvasta fel. Ennek bevezetőjét – a hangnembváltás érzékeltetése céljából – érdemes röviden idézni. „Midőn már az ötödik háborús közgyűlésünket tartjuk, megrendült lélekkel kell megállapítanunk, hogy a világháború szinte óráról-órára mindinkább általános öldökléssé fajul és bellum omnium contra omnes állapotává válik, amely nem kíméli a békés polgári lakosságot sem, s aggodat, asszonyokat és ártatlan gyermekeket pusztít el és az emberiség kulturkincseinek a javát teszi a földdel egyenlővé. Olyan a helyzet, mintha az egész emberiséget valami téboly szállta volna meg, amely a romlásban és pusztításban keresi a maga perverz gyönyörét. Az ember valósággal megcsúfolja magában az Isten képmására teremtett lényt”.⁸³ A kormányzó iránti bizalom azonban továbbra is töretlen volt: „Hogy a jövőben mi vár ránk, csak a Mindenható Isten tudhatja, akinek oltalmába ajánljuk szegény, megpróbáltatások elé néző hazánkat, s akinek nem győzünk eléggé hálát adni azért, hogy 75. életévét éppen legutóbb ünneplő Kormányzó Urunk fennkölt

⁷⁸ MNL BML IX.705 sz. n./1943 3–4.

⁷⁹ MNL BML IX.705 sz. n./1943 5.

⁸⁰ MNL BML IX.705 sz. n./1943 7.

⁸¹ MNL BML IX.705 sz. n./1943 7.

⁸² MNL BML IX.705 sz. n./1943 8.

⁸³ MNL BML IX.705 sz. n./1943 9.

*személyében a nemzetnek olyan vezetőt adott, aki bölcsességével, vitézségével és még az ellenséges államok előtt is általánosan elismert lelki nagyságával és tekintélyével nemzetünk hajóját még a legháborgóbb vizeken át is, hisszük, hogy biztos révbe fogja vezetni?*⁸⁴

A jelentésből megtudjuk, hogy több kamarai tag teljesített ebben az évben is katonai szolgálatot. Név szerint *Szakáts Istvánt* és *Ivánscy Istvánt* említették; az elsőt megoldott helyettesítése, a másodikat hadbírói őrnagyként teljesített szolgálata okán, mivel a Királyi Pécsi Honvédtörvényszék vezetője hivatalosan méltatta „*értékes katonai működéséért*”. Munkaszolgálatos kamarai tagról nem tettek említést.⁸⁵

Az új jogszabályok kapcsán a jelentésben megjegyezték a következőt: „*Csupán arra óhajtunk rámutatni, hogy a zsidótörvény végrehajtása tárgyában kiadott többrendbeli rendeletek folytán immár annyiféle nyilatkozatnak az okiratba foglalása vált szükségessé, hogy ez már szinte túlzásnak látszik. Úgy véljük, untilig elég volna olyan nyilatkozatnak az okiratba foglalását előírni, hogy a szerződő felek rendelkezési képességét az ún. zsidótörvények és rendeletek semmiképp sem korlátozzák*”.⁸⁶ Jogtechnikai megjegyzésről volt tehát szó, semmi egyébről.

Sajnálattal állapították meg, hogy az igazságügyi miniszterhez az előző évben intézett felterjesztések eredménytelenek, sőt többnyire válasz nélküliek maradtak.⁸⁷ Újra tiltakoztak többek között a közjegyzői kinevezési gyakorlat ellen⁸⁸ és az új illetékrendelet ellen⁸⁹, majd a Közjegyzők Közlönye ez évi eredményeiről és szakmai jelentőségéről tettek említést, illetve a pénzügyi hatóságoknak a közjegyzőkkel szembeni inkorrekt eljárását panaszolták⁹⁰. A közjegyzői irodák folyamatban lévő felülvizsgálata során szabálytalanságot csak egy hivatalban észleltek, melynek közjegyzője meghalt és helyettesítése nem volt megoldott.⁹¹ Másról nem tettek említést, aminek az a közvetett jelentése, hogy a közjegyzői irodákban foglalkoztatott személyekről a kötelező jelentéseket rendben megtették a kamara területén. A királyi közjegyzők felsőházi tagjává 1942. december 19-én az igazságügyi minisztériumban tartott gyűlésen a kamarai elektorok *Hanny Tódor* győri, póttaggá *vitéz Fekete László* budapesti közjegyzőt választották.⁹² Az ügyszámok alakulását tekintve a háborúval magyarították a hagyatéki ügyek csekély emelkedését, míg más területen stagnálás mutatkozott. 1941-hez (5.884) képest 1942-ben (6.257) összesen 373-al nőtt az ügyek száma.⁹³ Az éves számadás, tisztújítás (azaz *Angyal Béla* 1934 óta kilencedik, egyhangú elnöki újraválasztása) valamint a következő évi költségvetés elfogadása után az elnök a közgyűlést berekesztette.⁹⁴

⁸⁴ MNL BML IX.705 sz. n./1943 10.

⁸⁵ MNL BML IX.705 sz. n./1943 12.

⁸⁶ MNL BML IX.705 sz. n./1943 13.

⁸⁷ MNL BML IX.705 sz. n./1943 14–16.

⁸⁸ MNL BML IX.705 sz. n./1943 17.

⁸⁹ MNL BML IX.705 sz. n./1943 19.

⁹⁰ MNL BML IX.705 sz. n./1943 24–25.

⁹¹ MNL BML IX.705 sz. n./1943 26.

⁹² MNL BML IX.705 sz. n./1943 27.

⁹³ MNL BML IX.705 sz. n./1943 28.

⁹⁴ MNL BML IX.705 sz. n./1943 29–37.

2.7. A sötétség ideje (1944)

1944 szeptemberében, amikor a Pécsi Közjegyzői Kamara évi rendes közgyűlését meg kellett volna tartani, Magyarország már mintegy fél éve náci megszállás alatt állt, túl volt a vidéki zsidóság gettósításán és deportálásán, és közeledett a keleti front. Ilyen körülmények között a közgyűlés elmaradt.

2.8. Az új korszakhoz igazodva (1945)

Az 1945. szeptember 23-i közgyűlésen a Pécsi Közjegyzői Kamara tagjai közül csupán *Angyal Béa* pécsi, *Illgenn Aurél* dombóvári, *Kőszeghy Antal* szentlőrinci, *Májay Dezső* kaposvári, *Szirák László* pécsi, *Sztlávi Kornél* mohácsi és *Vargha Pál* siklói közjegyzők, valamint *vitész Bernáth Jenő* tabi, *vitész Rajnai Károly* bajai, *Csolosz Jenő* nagykanizsai, *Késmárky Aladár* pécsi és *Vékony Béla* szintén pécsi közjegyző-helyettesek vettek részt, miközben távolmaradását az összes meg nem jelent tag kimentette.⁹⁵

Az elnöki nyitóbeszédben *Angyal* hosszan méltatta a közjegyzők tevékenységét, akik – miközben „*hazánk hadszíntér lett*” – az irodák felszerelését és az okmánytárakat ért károk ellenére is a helyzet magaslatán álltak. „*Az immár 70 éve életre hívott közjegyzői intézmény ezen súlyos időkben is kiállotta a tűzpróbát s megmutatta, hogy milyen fontos része hazánk jogéletének*”.⁹⁶ A köztörténeti események és a politikai változások értékelése ebben az évben teljes egészében kimaradtak a nyitóbeszédből. Ezek helyett *Angyal* immár kizárólag a közjegyzői tevékenységet érintő témákra (elsősorban a közjegyzői hatáskör kérdésére) koncentrált.

A kamarai jelentést ezúttal *Siklói Tamás* távolmaradása miatt maga az elnök olvasta fel. A jegyzőkönyvből ebben az évben derült ki először, hogy a jelentést ki szövegezte (ezúttal *Siklós*). „*Örömmel állapítjuk meg, hogy az éveken át dúlt viláégés befejeződött, szomorú szívvel látjuk azt a mérhetetlen pusztulást, amelyet ez a reánk kényszerített háború hazánkra zúdított*”. Felettébb meglepi a megsárgult, poros irat olvasóját ez a megfogalmazás: „*reánk kényszerített háború*”. Lehet, hogy még nem telt el kellő idő az 1938 és 1941 közötti jegyzőkönyvek olvasásától ahhoz, hogy elfelejtődjön az akkori lelkesedés és az örömmámor szavai.

Siklós a Mindenható segítségét kérte „*a haza minden egyes polgárának, így a magyar közjegyzőknek is, hogy mielőbb újjá építhessük ezt a sokat szenvedett Magyarországot*”.⁹⁷ A jelentés beszámolt arról, hogy a kamarai évben a megszállás következtében csak néhány napra szünetelt a kamarai munka, majd némi önigazolás következett: „*Öntudatunkat jelentős mértékben növeli az a változatlan megbecsülés és bizalom, melynek karunk ma épp úgy a részese, mint volt a múltban. Ez kétség kívül annak a jele és legékeőbb bizonyítéka, hogy mi ezelőtt is jó úton jártunk. De nem is járhattunk helytelen utakon, mert mi, akik az egyszerű emberek ügyes-bajos dolgait intézzük mindenkor nagy megértéssel, türelemmel és jóakarattal, a munkás néppel való ezen szoros kapcsolatunknál fogva is csak szociális érületű, demokratikus gondolkodású és magatartású közhivatalnokokká válhattunk (...). Joggal hibetjük tehát ezek után, hogy az új, demokratikus Magyarország az állami jogvédelemnek ezt az immár 70 esztendeje jól bevált demokratikus és szociális érületől áthatott közhivatali*

⁹⁵ MNL BML IX.705 263/1945 1.

⁹⁶ MNL BML IX.705 263/1945 2.

⁹⁷ MNL BML IX.705 263/1945 3.

intézményét nemcsak fenntartani és támogatni, hanem bővíteni és így továbbfejleszteni igyekeznek”.⁹⁸ Érdekes, hogy ez az első közgyűlési jegyzőkönyv 1938 óta, melyben a demokratikus gondolkodás és a szociális érzék kifejezés előfordult. Természetesen nem vonható kétségbe, hogy ezek a vonások korábban is megvoltak a kamara tagjaiban, de arra érdemes felfigyelni, hogy a retorika jelentősen megváltozott a – vesztes – háború után.

A jelentésíró köszöntötte az ideiglenes nemzeti kormány új (második) igazságügyi miniszterét, *Ries Istvánt*, majd a kamarán belüli személyi változásokra tért rá. „*Szomorú szívvel*” emlékezett meg név szerint az elhunyt közjegyzőkről, majd felsorolta azokat is, akik hollétéről nem volt információ.

Ezek után külön szólt *Krausz Győző* mohácsi közjegyzőről, akiről szintén nem tudtak semmit, de „*a zsidótörvények hatálytalanítása folytán az ő állás(át) nem tekint(ették) megüresedettnek*”. Itt a jelentés a „*sajnos*” szót nem használta, csak tárgyilagosan közölte, hogy *Székeldányi László* mohácsi közjegyző-helyettes holléte sem ismert, „*akit a kamara a dr. Krausz Győző kinevezésének hatálytalanítása folytán megüresedett mohácsi közjegyzői hivatalba rendelt ki helyettesül*”.⁹⁹ Mivel a Magyar Közlöny szerint *Krauszt* 1943. november 23-tól kellett helyettesíteni¹⁰⁰, világos, hogy a mohácsi közjegyzőt¹⁰¹, aki 1938 óta minden közgyűlésről távol maradt, az 1943-as kamarai évben fosztották meg hivatalától. A formálisan megüresedett közjegyzői állásra pályázatot írtak ki, de – mivel kinevezésre nem került sor – helyettesről kellett gondoskodni. Biztosra vehető, hogy *Krauszt*¹⁰² is az 1944. május 6. és 9. között felállított mohácsi gettóba¹⁰³ zárták a többi helyi zsidóval együtt. A gettót ez év június 29-én számolták fel, és kezdték meg a deportálást Auschwitzba¹⁰⁴, ahonnan az ekkor már 82 éves, három évtizednyi ügyvédi¹⁰⁵, majd két évtizednyi közjegyzői tapasztalattal rendelkező férfi nem tért vissza.¹⁰⁶ Amennyiben a Dunántúl c. folyóirat 1944. július 2-i lapszámában a hírrovat információja pontos volt, a Pécsi Közjegyzői Kamarának ő volt az egyetlen zsidó tagja.¹⁰⁷ Az irodai alkalmazottak vallására vagy származására nézve nem maradt fenn forrás.

A jelentés a személyi változások után az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazságügyi miniszteréhez és pénzügyminiszteréhez intézett felterjesztéseket ismertette, míg a korábbi (nyilas) kabinet minisztereihez intézett felterjesztéseket érdekes módon nem tartotta érdemesnek arra, hogy a jegyzőkönyvben feljegyezzék őket. Az előbbieik közül említésre méltó a következő, igazságügyi

⁹⁸ MNL BML IX.705 263/1945 3–4.

⁹⁹ MNL BML IX.705 263/1945 5.

¹⁰⁰ *Krausz Győzőt* 1943. november 23-tól *Apáthy Árpád* helyettesítette. Lásd Magyar Közlöny, 1946. február 3. 28.

¹⁰¹ *Krausz*, aki 1862-ben Gyönkön született *Krausz Simon* és *Weltmann Róza* házasságából, 1918-ban tagja volt a Mohácsi Nemzeti Tanácsnak. 1922-től volt közjegyző, miközben 1925 és 1939 között virilis képviselőként illetve 1940-től a Mohácsi Nemzeti Kaszinó választmányának tagjaként „*előkelő szerepet*” vitt a város társadalmi életében is. Lásd ÚJVÁRI, Magyar Zsidó Lexikon 610. valamint *Vörös István Károly* közlése.

¹⁰² *Krausz* és felesége, *Wurm Leontin* mohácsi lakosok (Mohács, Kossuth u. 52.) számára „*háboriban távollevőként*” gondnokot rendeltek ki. A szerző köszönetet mond *Vörös István Károly* történésznek, aki *Krausz Győző* életrajzi adatait helytörténeti forrásokból összegyűjtötte és a szerző rendelkezésére bocsátotta.

¹⁰³ K. FARKAS, A mohácsi gettózás 2.

¹⁰⁴ K. FARKAS, A mohácsi gettózás 9.

¹⁰⁵ *Krausz Győző* 1890-ben nyert felvételt sásdi székhellyel a Pécsi Ügyvédi Kamarába. Lásd Pesti Hírlap, 1890. június 20. 11.

¹⁰⁶ ROMVÁRY, Memento mori 125–134.

¹⁰⁷ A hírrovat egy kerékpárolpásról és tíz fajtyúk ellopásáról szóló beszámoló között, vastagon szedve tette közzé, hogy „*Baranyában egy zsidó közjegyző volt*”. Lásd Dunántúl, 1944. július 2. 6.

miniszterhez intézett felterjesztés: „(...) szükségesnek tartjuk, hogy reámutassunk arra, hogy a német nemzetiségi vidéken működő közjegyzőink a német nemzetiségű lakosság hagyatéki ügyeinek elintézésében szinte minden tájékozódás nélkül állanak annyival is inkább, mert ők sem a vagyonekbejárásokról, sem az örökösök és örökösöknek házához hű vagy fasiszta magatartásáról feltétlenül megbízható és bízható értesítést nem kapnak. Ennek a következménye a százakra menő elintézetlen, függőben tartott hagyatéki ügy, melyből mérhetetlen anyagi kára van az illető közjegyzőknek.”¹⁰⁸ A jelentést Siklósi azzal zárta, hogy „a jó Isten áldását kérte a Magyar Hazára”.¹⁰⁹

Az ügyforgalomról adatot nem közöltek ebben az évben. A kamarai számadáson és a következő évi költségvetés elfogadásán túl már csak a tisztújításról számolt be a jegyzőkönyv: a pécsi kamara élére – miután *Angyal* döntést hozott arról, hogy fiatalabb kollégáira hagyja az elnökséget – Siklósi Tamást választották meg 19-ből 19 szavazattal, melyből hetet személyesen adtak le, tizenkettőt postán küldtek be. A közgyűlést az új elnök – az új korszakhoz igazodva – minden pátoasz nélkül, egyszerűen berekesztette.¹¹⁰

3. Következtetések

A Pécsi Közjegyzői Kamara évi rendes közgyűléseinek jegyzőkönyveiből világos képet kapunk arról, hogy a kamara elnöke, a kamarai jelentés készítője és a közgyűlésen (az elnöki nyitóbeszéddel vagy a jelentéssel szemben ellenvélemény megfogalmazása nélkül) részt vevő tagok a köztörténeti illetve politikai eseményekre 1938 és 1942 között a kormányzat iránti feltétlen lojalitás jegyében reagáltak. Az „országgyarapító bölcs kormányzó” és a „németek nagy vezéré” méltatva elsődlegesen egy célra koncentráltak, a magyarság számára megalázó trianoni békediktátum következtében előállt területvesztés minél szélesebb körű orvoslására. Ezzel a „bármely áldozatot” megérő célkitűzéssel magyarázható az a minden józanságot nélkülöző álláspont, hogy a visszacsatolt területek „Nagymagyarország feltámadását” fogják eredményezni, és a 2. magyar hadsereg Don-vidéken történt bevetése nem más, mint egy „ősmagyar földön vívott, határvédő háború”.

Hogy hogyan lehetett a polgári kori jogegyenlőségen alapuló jogeszményt elfelejteni a jogkorlátozó törvények és rendeletek alkalmazásakor, melyekkel a közgyűlések alkalmával csak a közjegyzői tevékenységet közvetlenül érintő jogtechnikai részletek tekintetében foglalkoztak? A jegyzőkönyvekből nem derül ki, hogy a zsidósággal szemben volt-e kulturális, vallási vagy ún. faji előítélet, esetleg ellenérzés is e mögött a tárgyilagos viselkedés mögött, de mindennek nem is lehet jelentősége akkor, ha a jogász feltétel nélkül elkötelezett a természetjog és az erkölcs mellett. Ha azonban csupán a pozitív jogi normák végrehajtására köteles közhivatalnoknak tekinti önmagát, nem a társadalom felelős tagjának, akkor valóban csak a pont hiányát veszi észre az „i” betűn, de az „i” betű jelentésével nem foglalkozik.

Más kérdés, hogy az igazságügyi miniszterhez intézett kamarai felterjesztések vagy a közgyűlési felszólalások hatékony eszközök lehettek-e volna a lépcsőzetes jogkorlátozással szemben. Egyrészt *Angyal Béla* 1943 szeptemberi elnöki nyitóbeszédéből világosan kiderült, hogy a felterjesztések rendszerint érdemi válasz nélkül maradtak és a közjegyzői intézményt fojtogatta a

¹⁰⁸ MNL.BML.IX.705.263/1945.8.

¹⁰⁹ MNL.BML.IX.705.263/1945.10.

¹¹⁰ MNL.BML.IX.705.263/1945.11–19.

politikai függés, amely elsősorban a kinevezési gyakorlatban és a közjegyzői hatáskörök korrektrögzítésének hiányában nyilvánult meg. Másrészt a közgyűlési felszólalásoknak csak a jelenlévők véleményét formáló hatása lehetett volna, erről az eszköztől azonban lemondtak vagy nem is tartották szükségesnek, hogy éljenek vele.

Ha a közgyűléstől távolmaradtak névsorát vizsgáljuk, abban évről évre folyamatos változás figyelhető meg; csupán *Krausz Győző* volt az, aki 1938 és 1945 között egy alkalommal sem vett részt a kamarai rendezvényen. Ezért megdölni látszik az, a kutatás első felében megfogalmazott vélelem, hogy a távolmaradás a politikai ellenvélemény megnyilvánulása lehet. A kamarán belül vetődött fel a zsidónak minősülő magyar állampolgárok differenciált adóztatásának javaslata, sőt *Krausszal* szemben tagtársai (nyilvánosan) nem fejezték ki támogatásukat a fokozatos jogkorlátozáskor, majd hivatalától történt megfosztásakor és nem adtak hangot sajnálatuknak sem, amikor a háború végén nem tért vissza Pécsre.

Végezetül le kell vonni az 1945. évi közgyűlési jegyzőkönyvből azt a következtetést, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány (1944. december 22. – 1945. november 15.) felállítását követően a kamara azonnal igazodott az új korszakhoz. A kamara vezetésében generációváltást hajtottak végre, valamint a közjegyzők demokratikus meggyőződését és szociális érzékenységét hangsúlyozták abban a reményben, hogy az intézmény megőrzi jelentőségét a háború utáni – újra csonka – Magyarországon is.

Felhasznált források és irodalom

Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltára (MNL BML) IX.705 A Pécsi Közjegyzői Kamara iratai, közgyűlési jegyzőkönyvek

Pesti Hírlap, 1890. június 20-i lapszám

Magyar Közlöny, 1946. február 3-i lapszám

Dunántúl, 1944. július 2-i lapszám

CSILLAG Attila – ROKOLYA Gábor: A Pécsi Közjegyzői Kamara története 1875 – 1949. Budapest 2015

JUHÁSZ Gyula: Uralkodó eszmék Magyarországon 1939 – 1944. Budapest 1983

KARSAI László: A magyarországi zsidótörvények és rendeletek 1920 – 1944. In: MOLNÁR Judit (szerk.): A holokauszt Magyarországon európai perspektívában. Budapest 2005, 140–163.

K. FARKAS Claudia: A mohácsi gettózás.

<http://www.publikon.hu/htmls/tanulmanyok.html?ID=41&essayID=518> (letöltve: 2018. 07. 01.)

NAGY Péter Tibor (szerk.): Magyar Zsidó Lexikon. Javított és 1948-ig bővített digitális kiadás 2006, <http://mek.nif.hu/04000/04093/html/>

ROKOLYA Gábor: A polgári közjegyzőség emlékezete 1875 – 1949. Budapest 2009

ROMVÁRY Ferenc: Memento mori Pécs – Baranya. Pécs 1999

SZITA Szabolcs: Halálerőd. A munkaszolgálat és a hadimunka történetéhez 1944 – 1945. Budapest 1989

ÚJVÁRI Péter (szerk.): Magyar Zsidó Lexikon. Budapest 1929